

REGIUNEA DE DEZVOLTARE NORD

*Aprobat
prin Decizia Consiliului pentru
Dezvoltare Regională Nord
nr.2 din 18.01.2017*

PROGRAM REGIONAL SECTORIAL

**în domeniul sporirii atractivității turistice
a Regiunii de Dezvoltare Nord**

BĂLȚI, 2017

Cuprins

ACRONIME	2
INTRODUCERE	4
I. CADRUL CONCEPTUAL AL PROGRAMULUI REGIONAL SECTORIAL.....	4
1.1 Scopul elaborării Programului Regional Sectorial	4
1.2 Identificarea problemei.....	5
1.3 Cadrul metodologic	5
1.4 Cadrul normativ al sectorului turism.....	8
1.5 Cadrul instituțional al sectorului turism	8
1.6 Cadrul de politici	9
II. ANALIZA SITUAȚIEI CURENTE	10
2.1 Caracteristica generală și geografică a regiunii.....	10
2.1.1 Localizare, populație, suprafață, relief, climă.....	10
2.1.2 Resursele naturale - premise pentru dezvoltarea turismului.....	11
2.2 Analiza atractivității turistice regionale	15
2.2.1 Starea și evoluția indicatorilor economici în turism	15
2.2.2 Acces la infrastructura de transport	19
2.2.3 Resursele turistice și elementele afiliate economiei turistice.....	21
2.2.4 Traseele și destinațiile turistice existente în regiune	25
2.2.5 Marketing-ul serviciilor, produselor și destinațiilor turistice	34
III. ANALIZA SWOT	35
3.1. Probleme și bariere, legate de dezvoltarea turismului în regiune.....	37
3.2 Perspective de dezvoltare a turismului regional.....	38
IV. VIZIUNEA ȘI OBIECTIVELE DEZVOLTĂRII SECTORULUI TURISM ÎN REGIUNE	
.....	40
4.1. Viziunea strategică a Programului	40
4.2. Obiectivele Programului	40
V. MECANISME DE IMPLEMENTARE A PROGRAMULUI.....	42
5.1. Planificarea pe termen scurt și mediu: proiecte posibile, indicatori și rezultate scontate..	42
5.2. Costuri și posibile surse de finanțare a proiectelor din sectorul turism.....	455
5.3. Riscurile de implementare a Programului	46
5.4. Monitorizarea și evaluarea programului	51
CONCLUZII	52
PLANUL DE ACȚIUNI.....	53

Anexe

Lista actelor normative din sectorul turism
Harta ariilor naturale protejate de stat
Lista festivalurilor
Fișa raionului/municipiului
Concepte de proiecte posibile

Figuri

figura 1. Procentul de împădurire a regiunii de dezvoltare nord	13
figura 2. Capacitatea cazare turistică existentă pe regiuni de dezvoltare, locuri-pat.....	15
figura 3. Capacitatea existentă a structurilor de primire turistică cu funcții de cazare în RDN, locuri-pat	16
figura 4. Distribuția agențiilor de tursim și turoperatorilor înregistrați pe regiuni de dezvoltare	18
figura 5. Repartiția colectivelor artistice înregistrate în regiunea de dezvoltare nord.....	23
figura 6. Repartiția muzeelor înregistrate în regiunea de dezvoltare nord	24
figura 7. Structura resurselor turistice	27
figura 8. Structura resurselor turistice	29
figura 9. Structura resurselor turistice	31
figura 10. Structura resurselor turistice	33

Tabele

Tabelul 1. Temperatura medie lunară, anuală și extremele termice din RDN (1950-2013, st. Briceni)	11
Tabelul 2. Suprafața terenurilor acoperite cu pădure și vegetație forestieră	12
Tabelul 3. Structurile de primire turistică colective	17
Tabelul 4. Numărul de turiști și excursioniști după scopul vizitelor	19
Tabelul 5. Numărul monumentelor de importanță locală și națională pe unități administrativ-teritoriale în RDN	21
Tabelul 6. Analiza SWOT	35
Tabelul 7. Proiecte incluse în DUP, POR Nord 2017-2020	46
Tabel 8 Lista Conceptelor de proiecte în domeniul turism colectate de la APL din RDN	48

Hărți

Harta 1. Capacitatea structurilor cu funcțiuni de cazare, număr camere.....	16
Harta 2. Repartiția turiștilor cazați în RDN, anul 2015	17
Harta 3.Traseele turistice naționale ale RDN	25
Harta 4. Traseul turistic național nr. 9	26
Harta 5. Traseul turistic național nr. 10	28
Harta 6. Traseul turistic național nr. 11	30
Harta 7. Traseul turistic național nr. 12	32

ACRONIME

ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
ATM	Agenția Turismului a Republicii Moldova
BNS	Biroul Național de Statistică
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CNCDR	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale
CPP	Concepte de proiecte posibile
DUP	Documentul Unic de Program
FNDR	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională
GLRS	Grupul de lucru regional sectorial
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MDRC	Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor
ONG	Organizație neguvernamentală
PIB	Produs Intern Brut
POR	Planul Operațional Regional
PRS	Programul Regional Sectorial
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RDCH	Regiunea de Dezvoltare Chișinău
RDS	Regiunea de Dezvoltare Sud
RDUTAG	Regiunea de Dezvoltare Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia
SDR	Strategia de Dezvoltare Regională
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
SWOT	Puncte tari, Puncte slabe, Oportunități și Amenințări
UE	Uniunea Europeană

Introducere

Una din direcțiile strategice ale Regiunii de Dezvoltare Nord (în continuare RDN sau regiune) este sporirea atractivității turistice a regiunii.

Dezvoltarea sectorului turism, ca o componentă distinctă a economiei naționale și regionale, va contribui la realizarea valorii adăugate și produsului intern brut atât regional, cât și național, generând noi locuri de muncă și oportunități investiționale.

Crearea unui instrument operațional, Programul Regional Sectorial (în continuare PRS sau Program) în domeniul sporirii atractivității turistice a RDN, va servi bază pentru planificarea regională și locală a sectorului turism, pentru a dezvolta infrastructura turistică, pentru a sprijini crearea de produse și oferte turistice, care ar răspunde cererii și necesităților existente pe piață, precum și pentru identificarea, planificarea, dezvoltarea și implementarea proiectelor investiționale în sector.

Valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic existent, precum și concentrarea pe consolidarea procesului de planificare și programare a sectorului turism la nivel regional și local, va spori atractivitatea regiunii și va optimiza investițiile în sector.

I. Cadrul conceptual al Programului Regional Sectorial

1.1 Scopul elaborării Programului Regional Sectorial

Scopul elaborării Programului Regional Sectorial este de a stabili direcțiile strategice pentru dezvoltarea infrastructurii și atractivității turistice a RDN, pentru orizontul de planificare scurt 2017-2020 și mediu 2020-2025.

Programul dat este un instrument operațional pentru planificarea regională, stabilirea viziunii și direcțiilor strategice de dezvoltare a sectorului turism, precum și sporirea capacităților actorilor regionali (autorităților publice locale (APL), mediului antreprenorial și asociativ) în dezvoltarea, valorificarea și promovarea potențialului turistic local și regional, precum și în elaborarea portofoliului de proiecte regionale, care încorporează majoritatea necesităților de dezvoltare ale sectorului, în conformitate cu cadrul legislativ, strategic și instituțional existent care ar spori atractivitatea turistică regională, ar genera investiții, noi locuri de muncă, turiști și, în final, prosperitate și bunăstare social-economică.

1.2 Identificarea problemei

Sectorul turism poate fi considerat unul din motoarele de bază ce asigură dezvoltarea economică și prosperitatea unei țări. Însă, stagnarea ramurii turistice în țară și în regiune, cauzată de degradarea resurselor turistice existente, promovarea slabă a serviciilor și ofertelor turistice regionale, insuficiența resurselor financiare, precum și investițiilor publice și private în sector, a condiționat fluxul mic de călători în RDN. Astfel, din cauza discrepanței dintre cerere și ofertă, sectorul turismului rămâne a fi unul neatractiv pentru investiții majore în regiune.

Patrimoniul turistic constituie factorul principal care stă la baza ofertei turistice. Patrimoniul turistic reprezintă ansamblul de elemente ce stau la baza desfășurării activității turistice pe un anumit teritoriu, incluzând resursele turistice naturale și antropice, baza tehnico-materială, infrastructura generală, infrastructura turistică și bunurile destinate consumului turistic. Dezvoltarea și valorificarea patrimoniului turistic constituie factorul principal care contribuie la impulsivitatea activității turistice în Republica Moldova, obiectiv stabilit de Strategia de dezvoltare a turismului ”Turism 2020”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 338 din 19 mai 2014.

Baza activității turistice o reprezintă formele de turism. Acestea, cu părere de rău, sunt valorificate și dezvoltate neuniform în Republica Moldova, ele fiind în mare parte concentrate în regiunile de centru și sud ale țării, precum și în mun. Chișinău. Printre cele mai răspândite forme numărându-se turismul vitivinicol, de afaceri, rural, balnear, religios și de excursii. Mai puțin sunt valorificate segmentele turismului cultural-istoric, gastronomic, sportiv, automobilistic, de week-end și ecologic.

Respectând principiile dezvoltării durabile, actorii implicați în dezvoltarea turismului local și regional trebuie să depună maxim efort pentru a valorifica potențialul turistic, resursele umane, materiale și naturale, în scopul asigurării competitivității și creșterii economice regionale.

1.3 Cadrul metodologic

Elaborarea PRS în domeniul sporirii atractivității turistice a RDN va asigura o sinergie și un echilibru adecvat între obiectivele politicilor naționale sectoriale, necesitățile locale și cele regionale.

Principiul de participare activă a partenerilor locali și regionali a fost respectat pe parcursul întregului proces de elaborare a Programului.

La elaborarea PRS s-au parcurs mai multe etape ce includ activități diverse pentru inventarierea patrimoniului cultural și turistic din RDN, identificarea problemelor și necesităților de dezvoltare a sectorului turism în RDN.

Etapa 1 – Analiza diagnostică a domeniului.

Inițial a fost analizat cadrul legal, instituțional și strategic al sectorului turism în Republica Moldova. Au fost identificate, selectate și evaluate principalele elemente (locații și evenimente) din patrimoniul natural, antropic și turistic regional. S-au colectat și analizat datele statistice de la Biroul Național de Statistică (BNS).

În cadrul acestei etape s-a pus accent pe stabilirea unei liste și a unei calificări, documentare de birou și de teren. Inclusiv, s-au promovat vizite de studiu în România/Polonia/Letonia/Cehia, în rezultatul cărora s-a definitivat structura, metodologia și instrumentele de colectare a datelor primare din raioanele RDN pentru elaborarea PRS-lui.

Instrumente de analiză:

- *Chestionarul privind infrastructura turistică raională/municipală;*
- *Chestionarul privind Auditul destinațiilor turistice din raion/municipiu;*
- *Lista de întrebări pentru Interviul cu funcționarii APL II privind nevoile de dezvoltare a turismului;*
- *Fișa raionului.*

Toate informațiile colectate au servit ca bază pentru analiza situației în domeniul turism și pentru elaborarea *Fișei raionului/municipiului privind sectorul turism*, parte componentă a Programului regional sectorial privind dezvoltarea atractivității turistice a RDN, hărților tematice, rutelor turistice regionale identificate și conceptelor de proiecte posibile pentru dezvoltarea sectorului turism.

Etapa 2 – Vizite de documentare și colectare a datelor în sectorul turism.

La etapa dată au fost efectuate vizite de documentare în teren în scopul analizei situației, identificării problemelor și oportunităților de dezvoltare a atractivității turistice în regiune.

Astfel, în cadrul vizitelor s-au desfășurat întruniri cu factorii decizionali din cadrul APL din RDN pentru identificarea problemelor și perspectivelor de dezvoltare a sectorului turism la nivel local. De asemenea, s-au desfășurat interviuri cu funcționarii responsabili de sectorul turism din cadrul APL II pentru identificarea nevoilor de dezvoltare și promovare a infrastructurii și produselor turistice din raion/municipiu și regiune, precum și s-a oferit asistență informativ-consultativă la completarea chestionarului pentru crearea bazei de date regionale în domeniul turism.

Totodată, s-au organizat deplasări la locațiile turistice din RDN, pentru efectuarea auditului destinației și prioritizării atuurilor (atracțiilor turistice) locale/regionale.

Etapa 3 – Organizarea ședințelor Grupului de lucru regional sectorial (GLRS) pentru dezvoltarea sectorului turism.

Acest Program a fost elaborat ca urmare a unei abordări participative, în baza deciziilor reprezentanților Grupului de Lucru (GL), constituit de Agenția de Dezvoltare Regională Nord, constituite din reprezentanți ai APL de nivelul I și nivelul II din RDN, reprezentanți ai Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC) și ai Agenției Turismului a Republicii Moldova (ATM), cu asistență tehnică din partea experților naționali și internaționali, reprezentanți ai mediilor de afaceri, academic și asociativ din RDN. În cadrul ședințelor GLRS s-a analizat potențialul și oportunitățile de dezvoltare a sectorului turism în RDN, a fost elaborată Analiza SWOT a domeniului, stabilite viziunea, direcțiile și obiectivele strategice de dezvoltare a sectorului turism în baza politicii naționale în domeniu, identificate rutele turistice regionale, elaborat planul de acțiuni al Programului, stabilite criteriile de elaborare și selectare a conceptelor de proiecte posibile (CPP) regionale în domeniul turism. Ședințele GLRS au luat forma unor ateliere de lucru, la care au fost prezentate, discutate și aprobate toate deciziile comune privind dezvoltarea sectorului turism în RDN.

Pe parcursul anului 2016 au fost organizate 3 ședințe ale GLRS, cu participarea experților naționali și internaționali, pentru a asigura o distribuție uniformă și o înțelegere clară de către toți partenerii a obiectivelor dezvoltării sectorului turism, precum și pentru a implica toate părțile interesate în elaborarea documentului regional.

Etapa 4 – Identificarea și dezvoltarea ideilor de proiecte de infrastructură în sectorul turism, în urma anunțării concursului de propuneri de proiecte din sursele FNDR, conform procedurilor stabilite de Manualul operațional al FNDR, precum și identificarea ideilor de proiecte conform rutelor turistice, stabilite de GLRS.

Etapa 5 - Dezvoltarea ideilor de proiecte identificate în concepte de proiecte (CP). La etapa dată, în baza rutelor identificate de GLRS, s-au creat 3 grupuri de lucru (GL) pe proiect pentru dezvoltarea ideilor de proiecte în fișe de proiecte, care, ulterior, pentru care APL vor elabora documentația tehnică și vor fi aplicate la diverse fonduri și programe naționale și internaționale în baza obiectivelor strategice, stabilite de GLRS.

Etapa 6 – Consultarea, expertiza și avizarea PRS. La această etapă proiectul PRS-lui a fost propus spre consultare GLRS. Totodată, proiectul documentului a fost consultat cu partenerii de

dezvoltare din Polonia și Letonia. După îmbunătățire, proiectul PRS a fost expedit spre consultare și avizare Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC) și Agenției Turismului a Republicii Moldova (ATM), altor instituții de resort.

Etapa 7 - Organizarea de consultării publice a PRS în domeniul creșterii atractivității turistice și aprobarea de către CRD Nord. La etapa dată s-a organizat Campania de consultare publică a PRS, la care au participat APL, ONG, agenții de turism, universități, mass-media etc. După redactarea și includerea propunerilor de rigoare, Programul a fost propus spre aprobare CRD Nord.

Etapa 8 - aprobarea Programului de către Consiliul pentru Dezvoltare Regională (CRD) Nord. PRS în domeniul sporirii atractivității turistice a RDN a fost aprobat prin decizia CRD Nord nr.2 din 18.02.2017.

Succesul implementării Programului va impulsiona și accelera dezvoltarea sectorului turism din RDN, care, în consecință, va condiționa îmbunătățirea calității vieții locuitorilor, va crea premise pentru atragerea investițiilor și dezvoltarea afacerilor în domeniul turismului.

1.4 Cadrul normativ al sectorului turism

Cadrul normativ al sectorului turism în Republica Moldova este constituit din legea de bază, legi tangențiale și documente de politici publice, dintre care evidențiem Legea nr. 352 din 24 noiembrie 2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova. Legea reglementează raporturile juridice ce țin de elaborarea și promovarea politicii de stat în domeniul turismului, organizarea și coordonarea activității turistice și a activității de întreprinzător în domeniul turismului, formele de turism, crearea și activitatea zonelor turistice naționale, stabilește cerințele privind calitatea serviciilor turistice și asigurarea securității turiștilor, principiile de colaborare internațională în domeniul turismului, precum și atribuțiile în domeniul turismului ale autorităților administrației publice centrale și locale .

De asemenea, activitatea de turism este reglementată de o serie de acte normative ce țin de autorizarea desfășurării activității turistice și de valorificarea resurselor cu funcționalitate turistică (vezi: Anexa nr. 1. Lista actelor normative din sectorul turism).

1.5 Cadrul instituțional al sectorului turism

Sub aspect instituțional, în domeniul turism se evidențiază două direcții de coordonare și gestionare a sectorului: guvernamental (nivel central și local) și privat.

➤ *La nivel central:*

- a) Autoritatea administrativă centrală de specialitate, care elaborează și promovează politica statului în domeniul turismului, este Agenția Turismului din Republica Moldova (ATM). Agenția Turismului este investită cu funcții de clasificare a unităților de cazare turistică și cu funcții de control al calității serviciilor turistice.
- b) Centrul Național de Perfecționare a Cadrelor din Industria Turismului, instituție subordonată Agenției Turismului, care asigură instruirea continuă a specialiștilor din domeniul turismului.
- *La nivel local* domeniul este reprezentat episodic de câte un specialist în direcțiile/secțiile cultură sau direcțiile economie ale consiliilor administrațiilor publice locale;
 - *La nivel privat* domeniul este reprezentat de agenți economici și asociații de branșă. Serviciile turistice, prestate de către agenții economici din industria turismului, includ, în special, cazarea, alimentarea și transportarea turiștilor, serviciile de agrement, tratamentul balnear și alte servicii complementare.

1.6 Cadrul de politici

Politica națională în sectorul turism este promovată și implementată prin intermediul *Strategiei de dezvoltare a turismului „Turism 2020”*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 338 din 19 mai 2014, care are drept obiectiv general impulsivarea activității turistice în Republica Moldova prin dezvoltarea turismului intern și receptor.

Viziunea națională privind dezvoltarea turismului în Republica Moldova este expusă în *Strategia de dezvoltare a turismului „Turism 2020”*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 338 din 19 mai 2014. Strategia are drept obiectiv general impulsivarea activității turistice în Republica Moldova prin dezvoltarea turismului intern și receptor și stipulează că, cităm: ”Turismul în Republica Moldova trebuie să devină un sector economic competitiv și dezvoltat echilibrat care valorifică eficient patrimoniul turistic al țării, promovează ospitalitatea moldovenească la standardele înalte, asigură diversitate agrementului cetățenilor.” Strategia stabilește 5 obiective specifice, dintre care - ”*Dezvoltarea regională a turismului (o.s.3).*”

Politica de dezvoltare regională, fiind o politică intersectorială și incluzând și măsuri ca intervenția în sectorul turism, este reflectată la nivel național în *Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) 2016-2020*, adoptată prin Legea Parlamentului nr. 239 din 13.10.2016, precum și la nivel regional în *Strategia de Dezvoltare Regională (SDR) Nord 2016-2020*, aprobată de către Consiliul Regional pentru Dezvoltare Nord (CRD Nord) prin decizia nr. 3 din 12.02.2016.

Toate politicile sus-numite creează o sinergie intersectorială, care are drept scop sprijinirea creșterii economice și îmbunătățirea condițiilor de viață, prin valorificarea eficientă a potențialului

social, economic și teritorial la nivel național și regional, bazându-se pe principiile politicii de coeziune a UE, contribuind la diminuarea disparităților intra- și inter- regionale.

II. Analiza situației curente

2.1 Caracteristica generală și geografică a regiunii

2.1.1 Localizare, populație, suprafață, relief, climă

Localizare. RDN a Republicii Moldova este situată în partea de sud-est a Europei, învecinându-se cu România la vest, cu Ucraina la nord și est și, totodată, fiind limitrofă cu Regiunea de Dezvoltare Centru (raioanele Ungheni, Telenești și Șoldănești) la sud și cu Regiunea Transnistria la sud-est (raionul Camenca).

Populație. La 1 ianuarie 2015 populația stabilă în RDN a fost de 991.246 locuitori, reprezentând circa 28,0% din populația totală a țării.

Cel mai mare număr de populație în regiune, circa 15% (150.242 locuitori), se concentrează în mun. Bălți și 10% (100.098 locuitori) în r-ul Soroca. În timp ce în r-ul Dondușeni locuiesc numai 4,4% (43.292 locuitori) din numărul total al populației regiunii. Distribuția populației în profil raional este în mare măsură determinată de nivelul de dezvoltare a acestora.

Suprafața. RDN include municipiul Bălți, 11 raioane (Briceni, Edineț, Dondușeni, Drochia, Fălești, Florești, Glodeni, Ocnîța, Râșcani, Sângerei, Soroca), cu o suprafață totală de circa 10,014 km² (circa 1.001.394 mii ha), reprezentând 29,6% din suprafața totală a Republicii Moldova. Altitudinile maxime fiind la Lipnic (259 m), Visoca (348 m) și Băxani (349 m) la de nord-est.

Relief. Poziția fizico-geografică a RDN a determinat variatele particularități ale condițiilor ei naturale. Relieful regiunii, în mare parte, reprezintă o câmpie deluroasă, puternic dezmembrată de văi, cu o înclinație generală din nord-vest spre sud-est. Din punct de vedere peisagistic RDN face parte din Zona de Silvestepă, în cadrul căreia se deosebesc trei regiuni fizico-geografice:

- A. Regiunea Podișurilor și Câmpiilor de Silvestepă a Moldovei de Nord;
- B. Regiunea Câmpiilor și Dealurilor de Stepă a Moldovei de Nord;
- D. Regiunea Podișului Codrilor.

Astfel, RDN se caracterizează, în ansamblu, printr-o diversitate apreciabilă a condițiilor peisagistice favorabile pentru diverse activități economice, care au determinat un grad înalt de exploatare a resurselor naturale cu implicații asupra stării ecologice a mediului.

RDN are o poziție geografică avantajoasă, ceea ce-i asigură regiunii un grad de deschidere determinant pentru atragerea de investiții, ce va impulsiona atractivitatea turistică prin valorificarea

și dezvoltarea la maximum a resurselor disponibile pentru atragerea și deservirea unui număr mare de turiști din țară și de peste hotare.

Climă. Republica Moldova are o clima temperat-continentală, climă ce se formează ca urmare a poziției țării la distanță aproximativ egală de la ecuator și Polul Nord. Caracterul moderat al climei este cauzat de așezarea țării în regiunea de interferență a maselor de aer atlantice, temperat continentale din estul Europei și ale celor tropicale din sud. În perioada de iarnă pot pătrunde și masele arctice de aer, care provoacă geruri aspre.

Pentru întreaga RDN „intensitatea” regimului termic rămâne a fi mai scăzută decât în restul teritoriului țării. Valorile medii lunare și cele medii anuale ale temperaturii aerului diferă în funcție de latitudinea geografică. Astfel, potrivit datelor prezentate în tabelul 1, temperatura medie anuală constituie 8,20°C. Media lunii celei mai reci (ianuarie) este în jur de -4,30°C, iar media lunii celei mai calde (iulie) atinge valoarea de 19,60°C.

Extremele termice în expresie absolută, la fel, variază esențial. În timpul valurilor de căldură, media din maximele absolute constituie 33,60°C, ca și în partea centrală a țării, iar în perioada rece a anului – media din minimul absolut este cel mai scăzut, atingând valori de - 21,20°C.

Tabelul 1. Temperatura medie lunară, anuală și extremele termice din RDN (1950-2013, st. Briceni)

	I	II	III	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	Anuală
Temperatura medie	-4,3	-3,0	1,5	8,9	14,8	18,0	19,6	18,9	4,2	8,6	2,8	-2,0	8,2
Media temperaturii maxime absolute	6,5	7,4	15,0	23,8	28,3	30,6	32,5	32,2	28,3	23,0	14,3	9,3	33,6
Media temperaturii minime absolute	-18,1	-16,8	-10,9	-2,4	2,5	7,0	9,4	7,8	2,6	3,4	8,0	15,3	-21,2

Astfel, precipitațiile atmosferice variază în timp și în spațiu pe teritoriul regiunii, fiind distribuite neuniform, iar variațiile anuale și sezoniere sunt determinate de circulația maselor de aer și de relief. Cele mai mari cantități de precipitații cad în podișuri în perioada caldă a anului.

Condițiile climaterice sunt un avantaj pentru dezvoltarea turismului în RDN, turiștii și vizitatorii regiunii vor avea posibilitatea să savureze din farmecul tuturor celor 4 anotimpuri.

2.1.2 Resursele naturale - premise pentru dezvoltarea turismului.

Rețeaua hidrologică a regiunii formează granițe naturale cu Ucraina la est prin râul Nistru (cu cel mai mare debit de apă din regiune) și cu România la vest prin râul Prut. Bazinul hidrografic al râului Prut include afluenții: Camenca, Ciugur, Răcovăț, Larga, Vilia, Draghiște, Gârla Mare, Căldărușa.

În RDN își are începutul râul Răut - cel mai mare râu intern al Moldovei, cu o lungime de aproape 300 km, care începe din partea mai înaltă a platoului din nordul Moldovei, lângă satul Rediu Mare, de la înălțimea de 146 m deasupra nivelului mării și se varsă în Nistru lângă satul Ustia, vizavi de orașul Dubăsari. Printre afluenții râului se numără: Căinar, Cubolta, Camenca, Ciulucul Mare.

Pe cursul râului Prut (Costești - Stânca) se află cel mai mare lac de acumulare din regiune. Suprafața lacului este de 59 km², acesta fiind al doilea după mărime lac artificial din Republica Moldova, după lacul de acumulare Dubăsari de pe râul Nistru. Complexul hidrografic include și hidrocentrala, construită în anul 1976.

Flora și fauna. Vegetația RDN este cea specifică zonei de câmpie și anume silvostepa. Aproximativ 70% din suprafața teritoriului este ocupată de terenurile arabile.

Pădurile. Terenurile acoperite de păduri ocupă o suprafață mult mai restrânsă decât cea destinată culturilor agricole. Actualmente, suprafața fondului forestier al regiunii constituie 88314,9 ha (date preluate din cadastru funciar (2013). În profil teritorial, suprafața fondului forestier este prezentată în tabelul 2.

Tabelul 2. Suprafața terenurilor acoperite cu pădure și vegetație forestieră

Nr. ord.	Municipiu/Raion	Suprafața		Suprafața terenurilor acoperite cu pădure și vegetație forestieră, ha	% de împădurire
		ha	%		
11	Bălți	7800,6	0,8	466,7	6,0
22	Briceni	81444,2	8,1	9386,6	11,5
33	Dondușeni	64412,5	6,4	5061,4	7,9
44	Drochia	99991,5	10,0	3047,0	3,0
55	Fălești	107259,6	10,7	11812,4	11,0
66	Edineț	93291,6	9,3	7954,8	8,5
77	Glodeni	75417,8	7,6	10504,3	13,9
88	Florești	110819,0	11,1	6853,8	6,2
99	Sângerei	103370,5	10,3	11046,3	10,7
110	Râșcani	93602,9	9,3	6063,3	6,5
111	Ocnița	59747,0	6,0	7652,9	12,8
112	Soroca	104299,0	10,4	8465,4	8,1
Total		1001456,2	100,0	88314,9	8,8

În ceea ce privește procentul de împădurire a Regiunii de Dezvoltare Nord (8,8%), constatăm, că este foarte mic în comparație cu procentul optim (20%). Cel mai mic procent de împădurire este în raionul Drochia (3%), municipiul Bălți (6%), Florești (6,2%), Râșcani (6,5%), iar cele mai împădurite sunt raioanele Glodeni (13,9%), Ocnița (12,8%), Briceni (11,5%), Fălești (11,0%) și Sângerei (10,7%), dar care nu ating procentul optim.

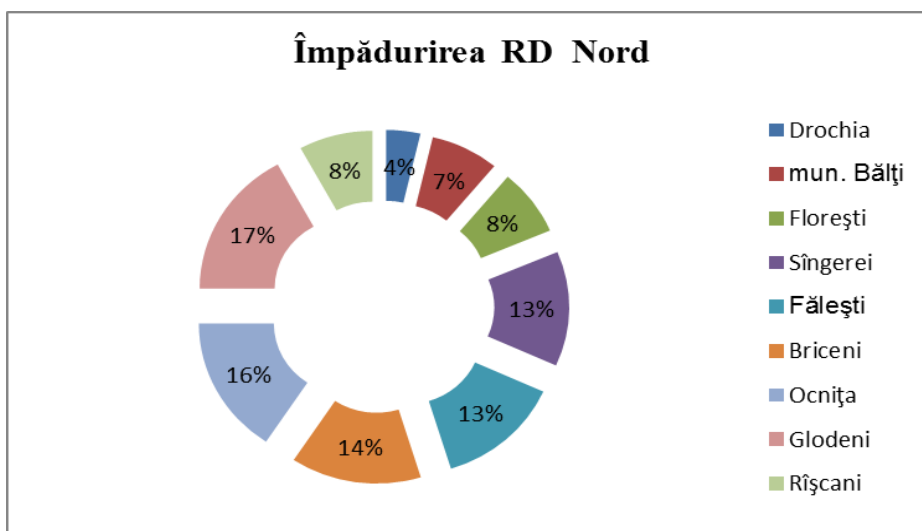

Figura 1. Procentul de împădurire a Regiunii de Dezvoltare Nord

Pădurile din RDN fac parte din districtul dumbrăvilor cu cireș, identificându-se două tipuri de păduri: pădurile de stejar cu cireș și pădurile de stejar cu mesteacăn.

Majoritatea terenurilor fondului forestier din RDN sunt proprietate publică a statului și constituie 78% (68897,3 ha) din suprafața totală. Terenurile gestionate de unitățile administrativ-teritoriale însumează suprafața de 18962,7 ha (21,5%), iar 454,9 ha (0,5%) se află în proprietate privată.

Conform Codului Silvic (Nr.887 din 21.06.96 Monitorul Oficial al Republica Moldova nr.4-5 din 16.01.1997), pădurile din această regiune sunt încadrate în grupa pădurilor cu funcții speciale de protecție.

Fauna RDN este relativ bogată și variată și este specifică silvostepii. Principalele mamifere cinegetice sunt mistrețul, iepurele, căpriorul, cerbul pătat, vulpea, bursucul. Arealele de viață ale acestor specii sunt preponderent masivele împădurite și, în primul rând, ariile naturale protejate de stat (În special, rezervația științifică Pădurea Domnească). Dintre mamiferele cu blană prețioasă se întâlnesc vidra, nurca, jderul de pădure, hermelina, dihorul de stepă, pisica sălbatică.

În ceea ce privește *fauna acvatică*, ea cuprinde veșuitoare care trăiesc în râuri, lacuri, bălți și mlaștini. Speciile de pești, caracteristice regiunii, sunt: carasul, carpul, bibanul, șalăul, somnul.

Dintre speciile de păsări pot fi numite: ciocârlia, prigoria, prepelița, dropia, rața sălbatică, gâsca sălbatică, barza albă, stârcul, privighitoarea, ciocănitoarea etc.

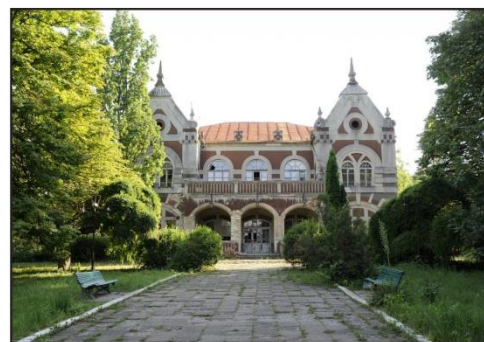
În concluzie, am putea spune, că Republica Moldova dispune de o gamă largă, diversificată de resurse naturale. Însă valorificarea ineficientă și insuficientă a resurselor naturale disponibile în regiune provoacă reducerea productivității potențialului natural și, ca urmare, generează un impact negativ asupra dezvoltării atractivității turistice.

Dezvoltarea potențialului turistic a fost definită ca una din prioritățile majore ale dezvoltării regionale, acest domeniu fiind capabil să susțină și impulsioneze dezvoltarea socio-economică a RDN. Dezvoltarea turismului în RDN poate include ecoturismul.

Zonele naturale protejate. Printre zonele naturale protejate din RDN, Pădurea Domnească reprezintă cea mai mare rezervație științifică din Moldova, care este amplasată în Lunca Prutului de Mijloc. Suprafața totală a rezervației este de 6032 ha. Suprafața pădurilor naturale din rezervație constituie 3054 ha – 52% din tot teritoriul ei. Majoritatea pădurilor naturale constau din arbore de stejar – 17,7%, plop-alb – 17,8% și salcie albă – 6,3%. Pe teritoriul rezervației se întâlnesc peste 79 specii de plante rare. Harta ariilor naturale protejate de stat este prezentată în *Anexa 2*.

Grădini de arhitectură peisagistică și dendrologice:

- Parcul Țaul se află în mijlocul satului Țaul și are o suprafață totală de 46 ha. Colecția botanică a parcului din Țaul deține circa 150 de specii, dintre care mai bine de 100 sunt exotice. La începutul secolului XX parcul dispunea de aproximativ același număr de specii de animale, în prezent fiind considerabil redus. Însă, în parc, ca și altădată, se pot întâlni căprioare, într-un bazin special amenajat trăiesc rațe și lebede albe.
- Parcul din Rediul Mare se află în apropierea satului Rediul Mare, are o suprafață de 10 ha și este compus din 4 poieni. Parcul cuprinde diverse specii de foioase. Plantațiile acestui landsaft numără 26 specii și forme de arbori și arbuști, printre care este și castanul porcesc cu forma sferică a coroanei, arțarul argintiu, stejarul pedunculat, plopul alb etc.
- Parcul din Mândâc este amplasat la o distanță de 4 km de satul Mândâc și 7 km de satul Cotova, cu o suprafață totală de 16,4 ha. Parcul prezintă o colecție de specii a florei și dendroflorei rare și valoroase în Republica Moldova. În total, în parc există 15 alei, 5 izvoare, 3 lacuri și 2 pâraie.
- Alte rezervații peisagistice importante din regiune se considera: Parcul din satul Pavlovka – 18,3 ha, Aleea de tei dintre satele Pavlovka și Larga – 3 ha, Parcul „Iasnaia Poliana” – 12,8 ha, Parcul din satul Brânzeni – 2 ha, Parcul din satul Hincăuți – 27 ha, Parcul din satul Stolniceni – 3 ha. Rezervații naturale silvice: rezervația din raionul Ocnîța și rezervația din raionul Briceni, Defileul Buzdujeni, s.Buzdujeni, raionul Edineț - monument geologo-paleonologic de o deosebită valoare științifică, cu o suprafață de circa 100 ha.

Parcul Țaul
s. Țaul, r-ul Dondușeni

2.2 Analiza atractivității turistice regionale

2.2.1 Starea și evoluția indicatorilor economici în turism

Grație condițiilor favorabile de care dispune și pitorescului locurilor, datorită patrimoniului cultural și religios existent, tradițiilor populare, obiceiurilor, specificului bucătăriei locale și regionale, RDN deține un potențial turistic relativ ridicat, dar care necesită a fi valorificat. Valorificarea atracțiilor turistice va determina atragerea turiștilor în regiune, va crea oportunități și creștere economică regională. Iar investițiile în turism vor permite regiunii să folosească privilegiile potențialului său turistic pentru a-și îmbunătăți avantajele competitive.

În cele ce urmează este prezentată situația indicatorilor economici ce caracterizează sectorul turism în RDN, capacitatea structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare, evoluția numărului de turiști, a numărului de înoptări, precum și a duratei medii de ședere a unui turist.

La nivelul anului 2015 capacitatea de cazare în regiune a fost de 5019 locuri-pat, plasându-se pe locul 3 în plan național, după mun. Chișinău și RDC, cu un procent de 18% din totalul capacității de cazare. Privind evoluția capacității de cazare, în intervalul de timp 2009-2015, RDN a înregistrat o scădere a indicatorului cu 681 de locuri.

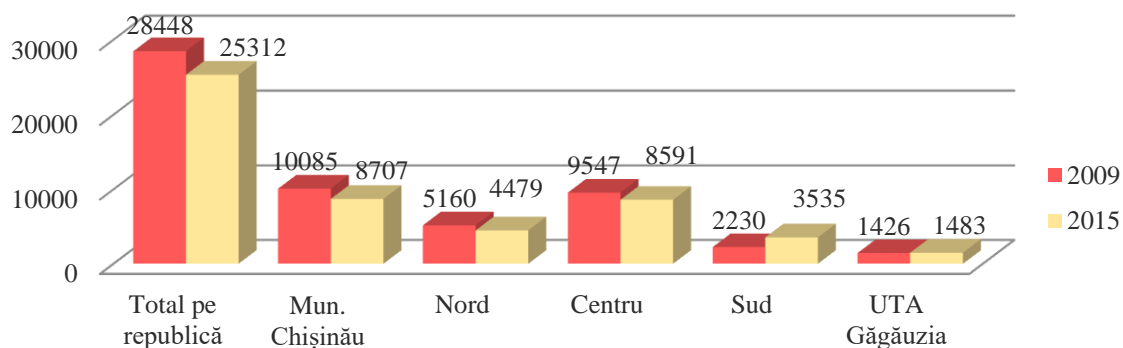

Figura 2. Capacitatea cazare turistică existentă pe regiuni de dezvoltare, locuri-pat

Orașele cu cea mai mare capacitate de cazare a turiștilor în RDN sunt Bălți și Edineț. Astfel, ele își confirmă statutul de poli de creștere a RDN prin capacitatea relativ sporită de cazare a turiștilor, ceea ce creează o premisă justificată pentru a dezvolta infrastructură turistică în apropierea și în interiorul acestor orașe.

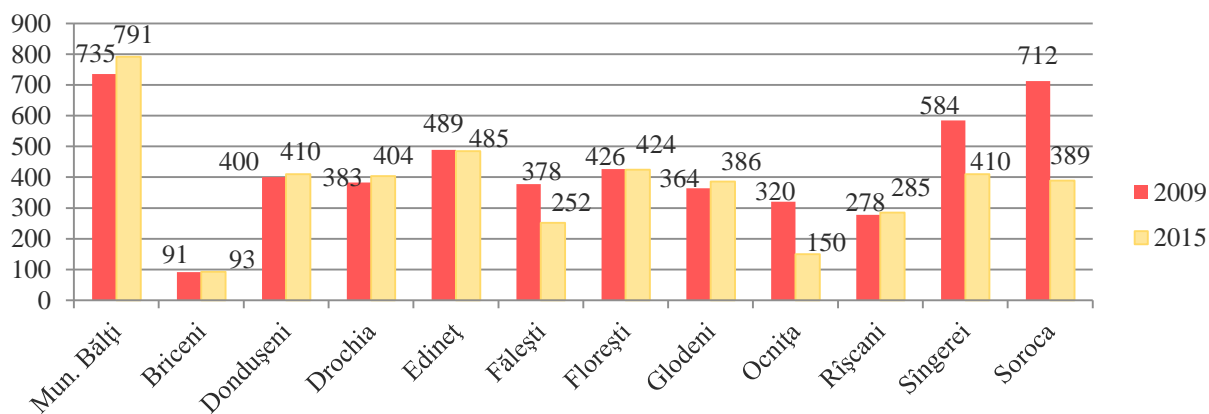

Figura 3. Capacitatea existentă a structurilor de primire turistică cu funcții de cazare în RDN, locuri-pat

Dintre cele 45 structuri de cazare, înregistrate în regiune în anul 2015, cele mai multe sunt reprezentate de hoteluri (24 hoteluri la nivel regional) și tabere de vacanță (15 unități la nivel regional). Dintre acestea, 10 structuri de cazare sunt amplasate în mun. Bălți.

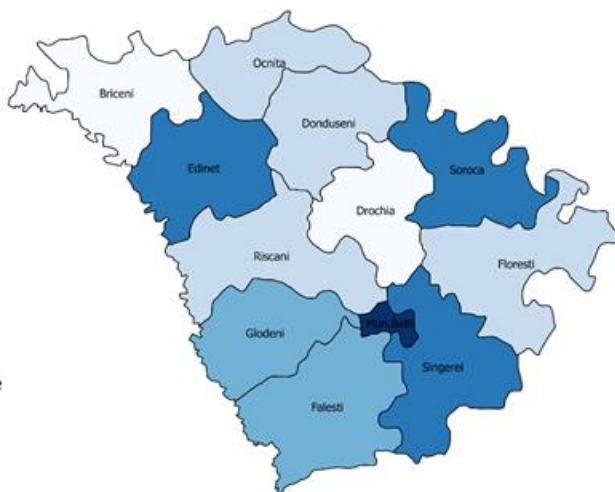
Unitățile de cazare aflate în minoritate sunt reprezentate de: pensiuni turistice, vile turistice, structuri de întremare, pensiuni agroturistice.

NL_NAME_1	turism_camere_2014
Mun. Balti	303
Briceni	32
Donduseni	55
Drochia	42
Edinet	100
Falesti	74
Floresti	55
Glodeni	74
Ocnita	45
Riscani	50
Singerei	67
Soroca	203

Legend

Numărul camerelor în structurile de cazare

- 31.0 - 32.0
- 32.0 - 55.0
- 55.0 - 80.0
- 80.0 - 191.0
- 191.0 - 303.0

Harta 1. Capacitatea structurilor cu funcțiuni de cazare, număr camere

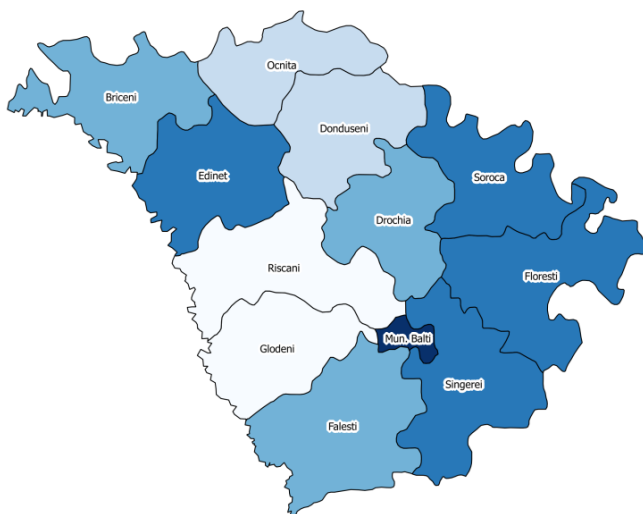
În anul 2015, în unitățile de primire a turiștilor s-au înregistrat 24.479 de turiști, valoarea menționată reprezentând circa 9% din totalul național al turiștilor. Dintre aceștea, 20.571 au fost turiști rezidenți (84% din total), în timp ce doar 3.908 au fost turiști nerezidenți (16% din total).

Raion/Mun.	Turiști
Mun. Balti	10354
Briceni	906
Donduseni	626
Drochia	1288
Edinet	2323
Fălești	747
Florești	2014
Glodeni	0
Ocnita	513
Riscani	0

Legend

Numărul turiștilor cazați

0 - 0
0 - 626
626 - 1288
1288 - 2970
2970 - 10354

Harta 2. Repartiția turiștilor cazați în RDN, anul 2015

Astfel, localitățile, care au atras cel mai mare număr de turiști în anul 2015, sunt: mun. Bălți (10.354 de cazări, 42,3% din totalul celor înregistrate la nivel regional), or. Edineț (2323 de cazări, sau 9,5% din totalul celor înregistrate la nivel regional).

În ceea ce privește evoluția numărului de turiști cazați în structurile de cazare, în perioada anilor 2011-2015 se remarcă o creștere a frecvenței hotelurilor și pensiunilor agroturistice, în timp ce în celelalte tipuri de structuri de primire turistică se înregistrează o scădere considerabilă.

Numărul de turiști, cazați la structurile de primire turistică colective, se prezintă astfel:

Tablelul 3. Structurile de primire turistică colective

	Număr turiști		Ponderea, %	
	2011	2015	2011	2015
Hoteluri	12736	13110	46	54
Pensiuni turistice	2768	1394	10	6
Pensiuni agroturistice	14	16	0	0
Structuri de întremare	335	150	1	1
Tabere de vacanță	11284	9386	41	38
Hoteluri apartament	269	278	1	1
Vile turistice	328	136	1	1
Total	27734	24479	100	100

Sursa: BNS, 2015

Repartizarea fluxurilor de vizitatori străini este de circa 59% din România și UE, 31% din Ucraina și alte țări CSI și câte 5% le revin vizitatorilor din Asia și America. În topul primelor 10 țări, care generează turiști pentru RDN, după frecventarea structurilor de primire turistică, în anul 2015, se plasează: Ucraina, România, Rusia, Germania, SUA, Serbia, Italia, Polonia, Letonia, Turcia.

Numărul de înoptări ale turiștilor la structurile de primire turistică colective de pe teritoriul RDN a înregistrat în anul 2015 - 134 mii de înoptări, cu 23,4% mai puțin decât în anul 2011.

În ceea ce privește durata medie de ședere a unui turist, aceasta a fost, în anul 2015, de 7,9 zile/turist, fiind peste media națională (6,4 zile/turist). Durata medie de ședere a turiștilor autohtoni a fost de 8,2 zile, iar a celor străini de 2,2 zile. Prin urmare, putem afirma, că specificul regiunii este turismul de odihnă, preponderent pentru turiști autohtoni.

Turismul organizat de agențiile de turism și turoperatori

Conform SNDR, la începutul lunii iulie 2015 își desfășurau activitatea 414 agenții de turism și turoperatori. Din numărul total de agenții de turism și turoperatori 366 (88%) activau în Chișinău, 25 (6%) – în RD Nord, 13 (3%) – în RD Centru, 7 (2%) – în RD Sud și 3 (1%) – în UTA Găgăuzia.

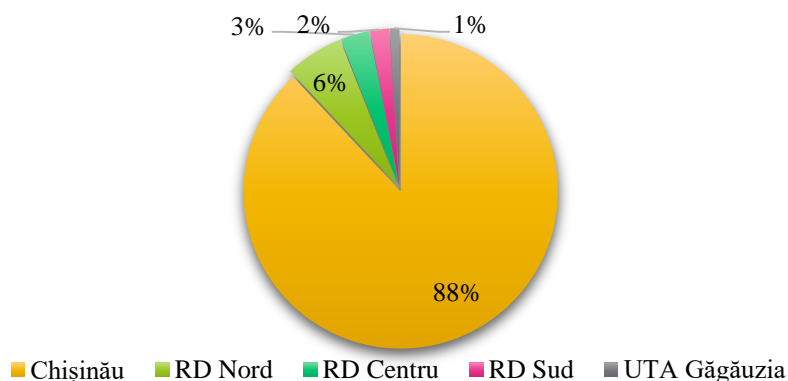

Figura 4. Distribuția agențiilor de turism și turoperatorilor înregistrați pe regiuni de dezvoltare

Cel mai mare număr de agenții de turism și turoperatori în RD Nord este concentrat în mun. Bălți (18). Totodată, în 6 raioane din regiune (Briceni, Dondușeni, Fălești, Florești, Glodeni, Sângerei,) nu activează nici o agenție de turism.

Agențiile de turism și turoperatori au acordat, în anul 2015, servicii turistice la 8.688 de turiști și excursioniști, cu 6,9% mai puțin decât în anul 2011. Numărul de turiști și excursioniști după scopul vizitelor se prezintă în tabelul de mai jos:

Tabelul 4. Numărul de turiști și excursioniști după scopul vizitelor

	Turiști și excursioniști	
	2011	2015
Total	9307	8668
Turism receptor (primirea cetățenilor străini în țară) – total	14	368
din care, în scopuri de:		
odihnă, recreere și agrement	14	285
afaceri și profesionale	-	-
tratament	-	-
alte scopuri	-	83
Turism emițător (deplasarea rezidenților Republicii Moldova în străinătate) – total	6924	6912
din care, în scopuri de:		
odihnă, recreere și agrement	6918	6850
afaceri și profesionale	-	50
tratament	6	8
alte scopuri	-	4
Turism intern (deplasarea rezidenților Republicii Moldova în interiorul țării, în scop turistic)	2369	1388

Sursa: BNS, 2015

Din datele tabelului rezultă, că cei mai mulți turiști și excursioniști vizitează RDN în scopuri de odihnă, recreere și agrement. De asemenea, majoritatea cetățenilor moldoveni pleacă în străinătate, la fel, în scopuri de odihnă. Mai puțini turiști au drept scop afacerile, tratamentul și alte scopuri.

Este de menționat faptul, că, în anul 2015 comparativ cu anul 2011, s-a majorat numărul de turiști și excursioniști participanți la turismul receptor (de 26 de ori). Pe când numărul turiștilor participanți la turismul intern și turismul emițător s-a redus respectiv cu 41% și 0,17%. RDN dispune de potențial și resurse substanțiale pentru dezvoltarea industriei turistice regionale. Totodată, sectorul dat rămâne a fi puțin valorificat. Atragerea investițiilor în infrastructura și serviciile turistice, promovarea activă a obiectivelor turistice din zonă, ar atrage numeroși turiști din țară și din străinătate, ar contribui la dezvoltarea economică locală și ar spori avantajele competitive ale regiunii.

2.2.2 Acces la infrastructura de transport

Accesibilitate. RDN este accesibilă prin toate căile celor patru tipuri de transport: aerian, auto, fluvial și feroviar.

Aerian. RDN e unica regiune, care dispune de oportunitatea accesului aerian prin două aeroporturi: Aeroportul Internațional Bălți și Aeroportul Internațional Liber Mărculești (care la moment nu sunt funcționabile, dar se fac investiții pentru valorificarea lor).

Rutier. RDN este traversată doar de un singur traseu rutier internațional: Coridorul Giurgiulești-Briceni (GBC), cu o lungime de 460 km, care, de asemenea, în prezent este nefuncțional (nefinalizat) și două trasee naționale: M14 și M2. Legăturile de transport rutier de importanță internațională și națională, care trec prin RDN, sunt:

- Direcția Nord, spre orașele Cernăuți-Jitomir-Lvov-Varșovia: M14 până la hotarul cu Ucraina și în continuare pe traseul E583.
- Direcția Nord-Est, spre orașele Vinița-Kiev: M2 până la hotarul cu Ucraina și în continuare pe traseul A253 și E95.
- Direcția Sud, spre orașele Chișinău-Cahul-Galați-Tulcea-Constanța-Varna-Istanbul: M14 până la hotarul cu Ucraina și drumul European E80.
- Direcția Sud-Est, spre orașele Chișinău-Odesa-Nicolaev-Herson-Ialta: M2 și R30 până la frontiera cu Ucraina și mai departe pe drumul European E581.
- Direcția Vest, spre orașele Botoșani-Suceava-Cluj-Oradea-Budapesta: Drumul European E581.

Crearea, în perspectivă, încă a unui traseu auto internațional pe porțiunea de drum R7, cu construcția podului peste Nistru la Soroca (Moldova) - Iampol (Ucraina) va fi cel mai scurt drum spre Statele Balcanice, Rusia și Țările Baltice, creând oportunități pentru dezvoltarea unui traseu turistic internațional.

Rețeaua de drumuri interregionale. Legătura cu Regiunea de Dezvoltare Centru se efectuează spre municipiul Chișinău (traseele M14, M2 și R13, R14, R17). Legătura cu Regiunea de Dezvoltare Transnistria se realizează prin satul Sănătăuca, pe traseul național R19. Drumul M14 intersectează RDN de la nord la sud. Drumul M2 asigură conexiunile spre direcția Nord-Est. Intensitatea circulației variază de la 1180 până la 12250 unități de transport pe zi, cele mai aglomerate sectoare fiind intrările în orașul Soroca și intersecția spre orașele Florești-Bălți.

Feroviar. Prezența *căii ferate* pe teritoriul regiunii reprezintă un avantaj, deoarece nodurile feroviare intraregionale Bălți și Ocnița, în același timp, sunt și căi de acces către Ucraina, Rusia, Belarus și Uniunea Europeană.

Fluvial. Pe teritoriul RDN activează două puncte navale de trecere a frontierei, care sunt utilizate la capacități minime, atât pentru transportul de mărfuri, cât și pentru transportul de pasageri: podul plutitor Soroca-Țekinovka și podul plutitor Cosăuți-Iampol. Din cauza insuficienței adâncimii și albiei râurilor Nistru și Prut, pe sectoarele navigabile se exploatează doar nave marfare de mic tonaj și vase mici de pasageri.

2.2.3 Resursele turistice și elementele afiliate economiei turistice

Potențialul turistic al RDN este foarte bogat și variat. Resursele turistice ale regiunii sunt divizate în resurse turistice de origine naturală și antropică, ambele tipuri de resurse fiind impresionante din punct de vedere cantitativ, structural și atractiv.

Resursele turistice ale RDN cuprind în sine 102 arii protejate de stat cu o suprafață totală de cca.16,6 mii ha, 2 plaje de importanță națională (Soroca, Costești), 20 muzee, 178 edificii ecleziastice de importanță națională și 454 de importanță locală.

Resursele turistice de origine naturală. Structura geologică este complexă, ceea ce determină și un potențial turistic geologic bogat, cu prezența unor obiective inedite. Aceasta este reprezentată de peșteri, recife, grote, aflorimente (deschideri geologice), obiecte paleontologice, unele dintre ele fiind unice în Europa. Cele mai importante obiective turistice sunt peșterile și toltrele.

Resursele turistice antropice se delimitează în două categorii mari:

- a) edificii și instituții cu atracție turistică;
- b) activități și evenimente cu atracție turistică.

Numărul total al obiectelor turistice din Regiunea de Dezvoltare Nord, incluse în *Registrul Monumentelor de importanță națională și locală* de către Ministerul Culturii al R. Moldova, este de circa 1900, ceea ce reprezintă peste 1/3 din totalul lor pe țară. Acestea sunt repartizate pe unitățile administrativ-teritoriale ale regiunii, după cum este prezentat în *Tabelul 5*.

Tabelul 5. Numărul monumentelor de importanță locală și națională pe unități administrativ-teritoriale în RDN

Unități administrativ-teritoriale	Numărul de obiecte turistice antropice	Unități administrativ-teritoriale	Numărul de obiecte turistice antropice
Bălți	62	Glodeni	161
Briceni	192	Edineț	263
Dondușeni	18	Ocnita	22
Drochia	128	Râșcani	111
Fălești	181	Sângerei	304
Florești	193	Soroca	244
Total			1879

Sursa: Registrul monumentelor de importanță națională și locală din R. Moldova

Monumentele de importanță locală și națională sunt divizate în mai multe tipuri: istorico-arheologic; religios sau confesional; cultural și sportiv; tehnico-economic; turistic propriu-zis; etnografic; activități umane etc.

Elemente afiliate economiei turistice. Printre elementele afiliate economiei turistice regionale cele mai reprezentative pot fi considerate: cultura, arta, meșteșugăritul, gastronomia, obiceiurile și tradițiile specifice zonei, precum și personalitățile ilustre băștinașe din RDN.

Originalitatea fiecărui popor se caracterizează prin potențialul lui de a crea, de a da viață unor obiecte, găsimu-și expresia în cultura materială și spirituală. Tradițiile, obiceiurile și folclorul sunt comori inestimabile, care definesc un popor, făcându-l unic, statornic și nemuritor.

Printre *meșteșugurile* practicate în RDN se numără prelucrarea lemnului, olăritul, țesutul covoarelor, brodăritul și croșetatul, împletitul în lozie sau împletitul în fibre vegetale, pănuși.

Meșteșugul prelucrării lemnului se remarcă prin varietatea tehnicilor folosite la prelucrare, dar și prin importanța pe care o aveau obiectele confecționate din lemn în gospodăriile tradiționale.

Meșteșugul fierarilor și potcovarilor s-a păstrat până în zilele noastre în zonele rurale, meseria fiind moștenită din strămoși și continuând să fie transmisă generațiilor următoare.

Țesutul covoarelor ocupă un loc aparte în tradițiile locale, precum și în cele naționale, motiv pentru care cele mai numeroase elemente țesute sunt destinate împodobirii și decorării interiorului locuințelor.

Brodăritul și croșetatul, care împodobesc obiectele de port popular, cămășile femeiești și bărbătești, dar și textilele din interiorul locuințelor, redau concludent gustul pentru frumos, îndemânarea și talentul cu care au fost lucrate.

Tradițiile și obiceiurile din RDN sunt unele dintre cele mai frumoase și emoționante obiceiuri, cu care se mândrește țara noastră. Datinile respectate la sărbătorile de Craciun, Paște,

Anul Nou, Mărțișor, nuntă, botez, ori la oricare eveniment important, reprezintă zestrea noastră valorică, lăsată de strămoșii noștri spre a fi transmisă din generație în generație. Anume obiceiurile și tradițiile sunt acele perle, cu care oamenii se mai pot mândri în secolul XXI, iar promovarea lor ne va asigura păstrarea și perpetuarea valorilor tradiționale.

Cultura gastronomică ocupă un loc aparte în promovarea tradițiilor moldovenești. Ea poate fi comparată cu un melanj de savoare și culori, de obiceiuri și tradiții, deoarece este foarte diversificată din punct de vedere al modurilor de preparate, în care predomină varietatea nuanțelor de gust și aromă. Există mâncăruri specifice regiunii de nord

pentru antrouri, feluri principale din carne, plăcinte, conserve, murături și altele. În concluzie, putem afirma, că bucataria moldovenească este considerată de unii cea mai “lucrată” bucatarie din lume.

Sprijinirea conservării, protejării și tezurării patrimoniului local și a tradițiilor este extrem de importantă pentru dezvoltarea economică a zonelor rurale.

Serviciile agroturistice, meșteșugăritul și activitățile tradiționale pot fi o modalitate de promovare și creștere a atractivității turistice a localităților rurale din RDN, aducând beneficii economice pentru populația locală.

Tradițiile populare din RDN sunt duse mai departe prin măiestria și dăruirea meșterilor populari. Astăzi meșteșugurile populare merită să devină noi direcții economice, strâns legate de materia primă locală, obținută din agricultură, păstorit ș.a., folosind resursele naturale, brațele de muncă libere pentru a satisface din plin cerințele și gusturile pieței contemporane.

În domeniul artei și culturii RDN beneficiază de un bogat patrimoniu și de o infrastructură culturală bine dezvoltată. Viața culturală este sprijinită de teatre, muzee și galerii, biblioteci publice, centre culturale, ce oferă RDN-lui un plus de farmec și totodată creează turiștilor posibilitatea de a cunoaște și înțelege istoria și tradiția locurilor pe care le vizitează.

Unul dintre elementele-cheie în susținerea și promovarea culturii moldovenești îl joacă teatrele, centrele și căminele culturale, de care practic dispune fiecare localitate. În RND sunt funcționează două *teatre*: în or. Soroca Teatrul „Veniamin Apostol” și în mun. Bălți Teatrul „Vasile Alecsandri”, clădirea căruia are statut de monument de artă de importanță națională.

Centrele culturale se fundamenteaza pe bogăția și valoarea tezaurului cultural-artistic acumulat și conservat în țara noastră. Conform datelor Biroului Național de Statistică, în RDN sunt înregistrate 459 de centre culturale.

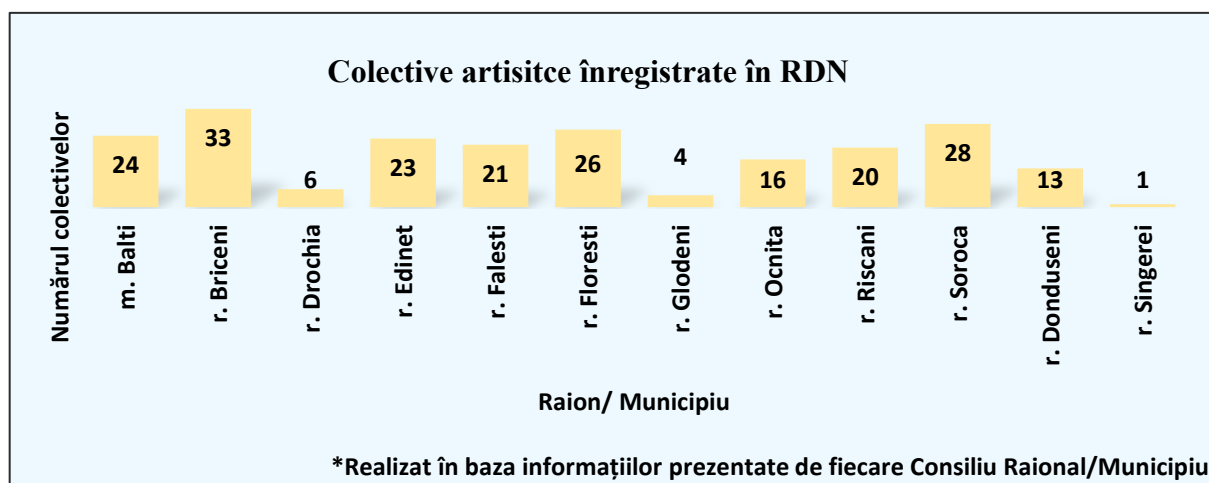

Figura 5. Repartiția colectivelor artistice înregistrate în Regiunea de Dezvoltare Nord

O caracteristică a poporului nostru este dragostea și plăcerea pentru cântecul și dansul popular. Frumusețea dansului și cântecului popular, în diferite zone de proveniență, datinile și obiceiurile străbune, obiectele de artă populară lucrate de mână și cu sufletul artiștilor populari, reprezintă valorile spirituale de netăgăduit ale țării noastre. În RDN sunt înregistrate 201 colective artistice. În acest sens, folclorul autohton, marcat de farmecul autenticității și fiind una din mândriile noastre nationale, poate fi pus în valoare și servi drept o modalitate de promovare și conferire unei atractivități turistice deosebite RDN.

Festivalurile impulsionează turismul cultural, astfel turiștii aleg în fiecare an să participe la diferite festivaluri, organizate în RDN (lista festivalurilor în anexa 3), învățând lucruri noi despre tradițiile și despre istoria țării noastre. Festivalurile au un rol unic în contextul educațional prin faptul că promovează o cultură de pace, bună înțelegere și respect între diferitele grupuri de oameni.

Festivalurile constituie și o provocare pentru tradițiile locale – pe măsură ce recunosc diversitatea culturală și, în același timp, stimulează inovația și respectă patrimoniul cultural al regiunii.

Patrimoniul cultural mobil este deținut de către 40 *muzee* înregistrate în RDN, conform datelor Biroului Național de Statistică.

Muzeele sunt destinate publicului, având rol de a colecta, păstra, identifica, cataloga, analiza, menține, conserva și expune diverse obiecte sau artefacte, ce prezintă interes istoric, artistic, etc., în scopul studierii, educării, relaxării vizitatorilor.

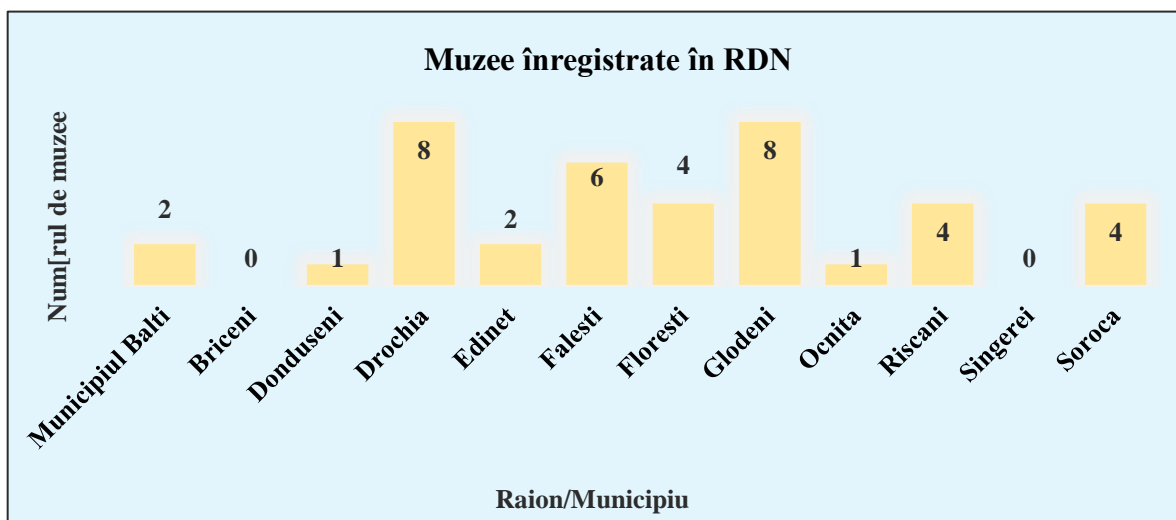

Figura 6. Repartiția muzeelor înregistrate în Regiunea de Dezvoltare Nord

Un rol considerabil în promovarea culturii moldovenești o au personalitățile remarcabile, care s-au născut sau au locuit în Moldova. Popularitatea și reputația unei țări se crează și de personalitățile marcante, care au făcut ceva deosebit pentru țara noastră, care au luptat, care ne-au dus faima peste hotare și care au demonstrat adevărata frumusețe a Moldovei. Acest lucru este

evident, dacă examinăm biografia marilor reprezentanți ai culturii noastre, originari din nordul Moldovei. Este suficient să-i menționăm pe Grigore Vieru, Ion Hadârcă, Leonida Lari, Adrian Păunescu, Mihai Dolgan, Nicolae Glib, Petru Hadârcă, Mihai Volontir, Valentina Naforniță, etc.

2.2.4 Traseele și destinațiile turistice existente în regiune

Traseele și rutele turistice constituie instrumentul util turistului în călătoriile sale, unde este reprezentat teritoriul cu destinațiile și obiectivele atractive din zonă. Importanța traseelor turistice constă în aceea, că ele pot deveni un instrument de mediatizare și promovare a destinațiilor turistice.

Agenția de Turism din Moldova a stabilit patru trasee turistice¹, în care este inclus potențialul turistic al regiunii și anume:

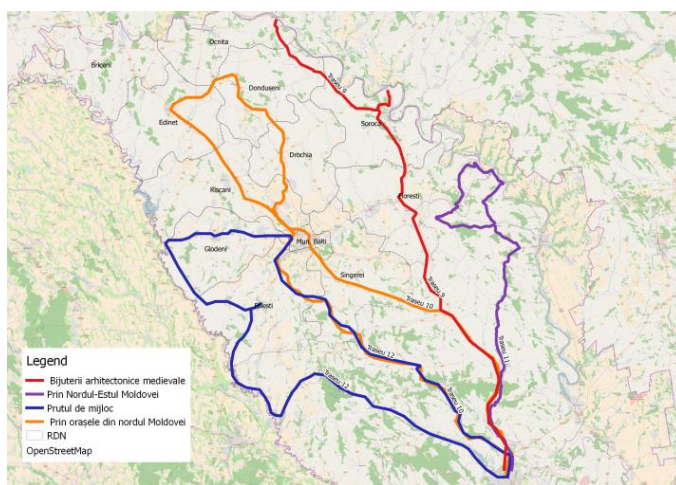
➤ **Traseul turistic național nr. 9** „Bijuterii arhitectonice medievale”, care include mun. Chișinău – Soroca – Cosăuți – Rudi – Arionești – Călărășeuca – Chișinău

➤ **Traseul turistic național nr. 10** „Prin orașele din nordul Moldovei”, ce include Chișinău – Sângerei – Bălți – Zăbriceni – Edineț – Țaul – Drochia – Bocancea – Chișinău);

➤ **Traseul turistic național nr. 11** ”Prin Nordul – Estul Moldovei”, trece prin Chișinău – Șoldănești – Dobrușa – Cușelăuca – Cobîlea – Japca – Vadul lui Rașcov - Chișinău

➤ **Traseul turistic național nr. 12** „Prutul de mijloc”, trece prin Chișinău – Glodeni - Cobani – Butești – Balatina – Moara Domnească - Fălești – Ungheni – Rădenii Vechi – Chișinău

Fiecare traseu este atractiv prin punctele de destinație turistică, care necesită o valorificare și promovare adecvată, dacă ne dorim să atragem cât mai mulți turiști în regiune:

Harta 3. Traseele turistice naționale ale RDN

¹ <http://www.turism.gov.md/index.php?pag=trasee&l=>

TRASEUL TURISTIC NAȚIONAL NR. 9 „Bijuterii arhitectonice medievale”

Chișinău – Soroca – Cosăuți - Rudi – Arionești – Călărășeuca – Chișinău

Tipul traseului: radial

Tematica excursiei: istorică, culturală, religioasă

Lungimea traseului – 480 km tur-retur.

Durata excursiei: 2 zile. Traseul turistic poate fi simplificat până la 10-12 ore, dacă nu va fi inclus în itinerar destinația Rudi – Arionești – Călărășeuca.

Beneficiarii excursiei: turiști interni, turiști străini, elevi, studenți, istorici.

Harta 4. Traseul turistic național nr. 9

Scopul excursiei: cunoașterea multiplelor aspecte ale trecutului istoric al Republicii Moldova și a etapelor de dezvoltare a Statului Moldovenesc, familiarizarea cu modul de viață a etniei rromilor, cu activitatea meșterilor populari, cioplitori în piatră din Cosăuți, cunoașterea vieții monahale, documentarea privind obiectivul luat sub protecția UNESCO.

Programul excursiei include: vizitarea Arcului Geodezic Struve (obiectiv turistic luat sub protecția UNESCO), Mănăstirea Rudi, cetățuiei „La Șanțuri”, Cetății „Farfuria Turcului”, mănăstirii Călărășeuca, vizualizarea de la distanță a Peșterii haiducului Bechir (sec. VII-IX), vizitarea Monumentului „Lumânarea Recunoștinței”, Cetății Soroca și a Muzeului de Istorie și Etnografie, Dealului Rromilor, atelierelor sub cerul liber ale meșterilor cioplitori în piatră din Cosăuți, Monumentului Stațiunea paleolitică din Cosăuți, Mănăstirii Cosăuți.

Obiectivele turistice incluse în programul excursiei:

- **Soroca:** Peștera haiducului Bechir, monumentul „Lumânarea Recunoștinței”, Cetatea Soroca, Muzeul de Istorie și Etnografie, Dealul Rromilor.
- **Cosăuți:** Atelierul meșterilor piatrari din Cosăuți, Monumentul Stațiunea Paleolitică din Cosăuți, Mănăstirea Cosăuți cu hramul „Acoperă mântul Maicii Domnului”.
- **Rudi:** Complexul rupestru cetățuia „La șanțuri”, de

origine tracică, cetățuia getică „La trei cruci”, Mănăstirea Rudi cu hramul “Sfânta Treime”, cetatea „Farfuria Turcului”, „Peștera Răpoșailor”, Arcul Geodezic Struve.

- **Arionești:** Rezervația peisajeră Rudi – Arionești.
- **Călărășeuca:** Mănăstirea Călărășeuca (mănăstire de călugărițe), cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

Complexitatea traseului: deplasare cu transport. Există grad mediu de complexitate pentru vizitarea obiectivelor turistice. Se vor parcurge pe jos aproximativ 2 - 3 km pe relief de deal și pe drum de țară. Pentru a vizita Lumânarea Recunoștinței, turiștii vor urca o scară cu peste 600 trepte.

Vestimentație: Nu necesită echipament special, dar este necesară încălțăminte comodă.

Transport: Autocar, minibus, autoturism.

Cazare: Hotelul „Central” sau hotelul „Vila de Nord” din orașul Soroca, hotelul Î.I. „Avant-Rusanovschi” din orașul Ocnîța.

Alimentație: Prânz sau cină la restaurantele: „Cetatea Veche”, „Soroca”, „Briz” sau „Golden River” din orașul Soroca.

Agrement: Excursie cu vaporul pe râul Nistru, SPA, drumeție.

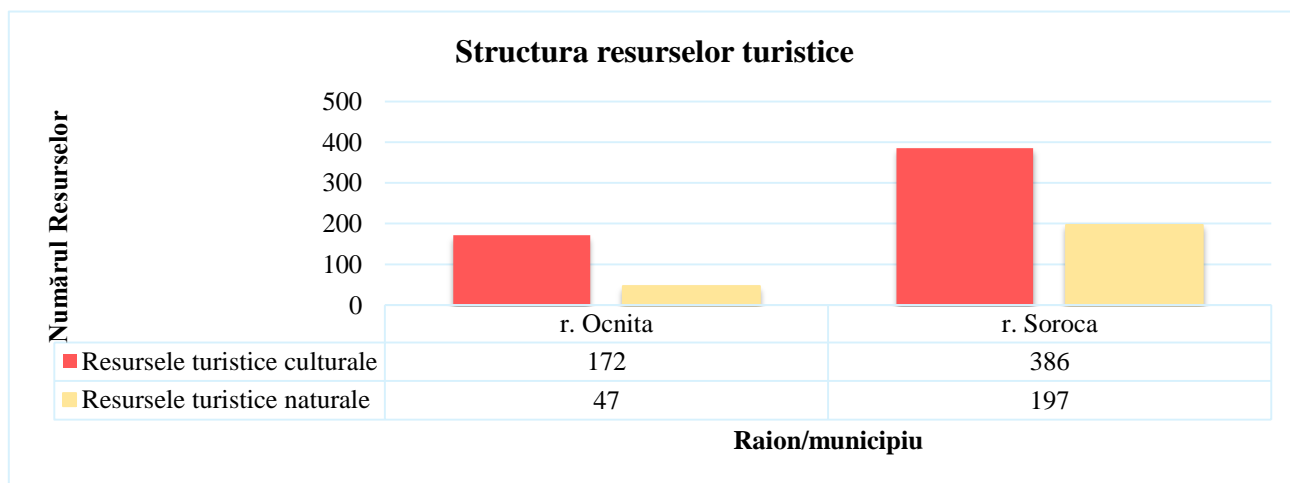
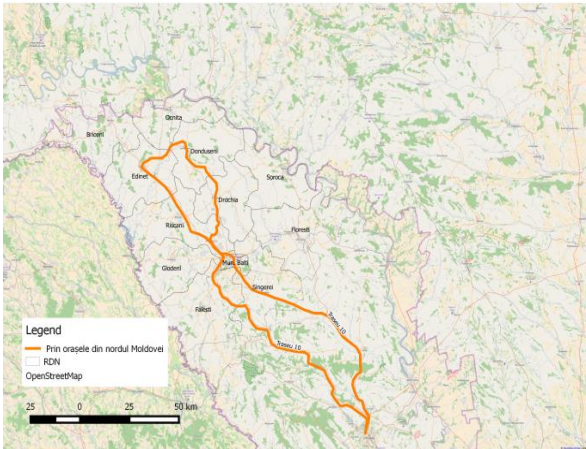

Figura 7. Structura resurselor turistice

Din figura 7 rezultă că cea mai mare parte a resurselor turistice culturale, precum și cele naturale sunt amplasate în raionul Soroca.

TRASEUL TURISTIC NAȚIONAL NR. 10 „PRIN ORAȘELE DIN NORDUL MOLDOVEI”

Chișinău – Sângerei – Bălți – Zăbriceni - Edineț –Țaul
- Drochia – Bocancea - Chișinău

Tipul traseului: radial

Tematica excursiei: cunoașterea obiectivelor turistice și a orașelor din nordul țării.

Lungimea traseului – 460 km tur-retur.

Durata excursiei: 12-14 ore, în dependență de complexitatea traseului turistic solicitat.

Beneficiarii excursiei: turiști interni, turiști străini.

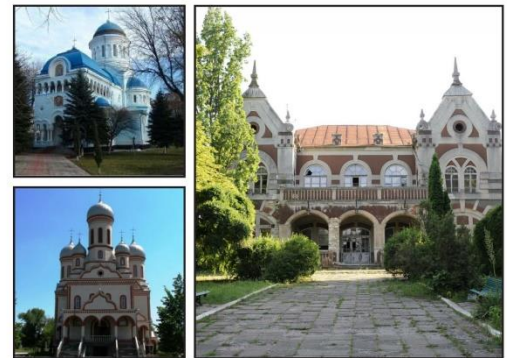
Harta 5. Traseul turistic național nr. 10

Scopul excursiei: cunoașterea orașelor din nordul Moldovei și a potențialului turistic natural și antropic, vizitarea parcului național Țaul și a obiectivelor de cult.

Programul excursiei include: turul orașelor incluse în itinerar, vizitarea parcului Țaul cu conacul boieresc, a catedralei din or. Drochia.

Obiectivele turistice incluse în programul excursiei:

- **Sângerei:** Biserica din piatră cu hramul Sf. Gheorghe.
- **Bălți:** Biserica ”Sfântul Nicolae”, biserica ”Sfânta Cuvioasă Parascheva”, Catedrala ”Sfinților Împărați Constantin și Elena”, combinatul de vinuri și divinuri „Barza Albă”, Muzeul de Istorie și Etnografie.
- **Edineț:** Mănăstirea Elisabeta Feodorovna (mănăstire de călugărițe) cu hramul “Preacuvioasa Muceniță Elisabeta Feodorovna”.
- **Țaul:** Monument de arhitectură peisajeră “Parcul Țaul”.
- **Drochia:** Catedrala ”Adormirea Maicii Domnului” din Drochia.
- **Bocancea:** (mănăstire de călugări) cu hramul: “Sfinții Apostoli Petru și Pavel”.

Traseul turistic național nr. 10

Complexitatea traseului: deplasare cu transport. Nu există grad sporit de complexitate pentru vizitarea obiectivelor turistice. Pe jos se vor parcurge distanțe medii (tururi de orașe).

Vestimentație: nu necesită echipament special, dar este necesară încălțăminte comodă.

Transport: autocar, minibuz, autoturism.

Cazare: complexul hotelier „Paradis”, vila turistică „Florentina” sau hotelul „Nica” din orașul Edineț, hotelul „Confort”, hotelul „Nord – Prim” sau hotelul „Basarabia” din orașul Drochia, hotelul „Donum Grand”, hotelul „Elegance” sau hotelul „Conacul din Pocrovca” din orașul Donușeni, hotelul „Bălți”, hotelul „Consul”, hotelul „Lido”.

Alimentație: cafeneaua „Ghiocel”, amplasată pe traseul Chișinău Bălți, lângă orașul Sângerei, restaurantele „Ikebana”, „Hanul lui Vasile”, „Steaua Nordului”, „Aivengo”, și „Cetate” din orașul Drochia, restaurantul „Conacul din Pocrovca” din satul Pocrovca, raionul Donușeni, restaurantele „Donum Grand”, „La Izvor” și „Favorit” din orașul Donușeni.

Agrement: drumeție.

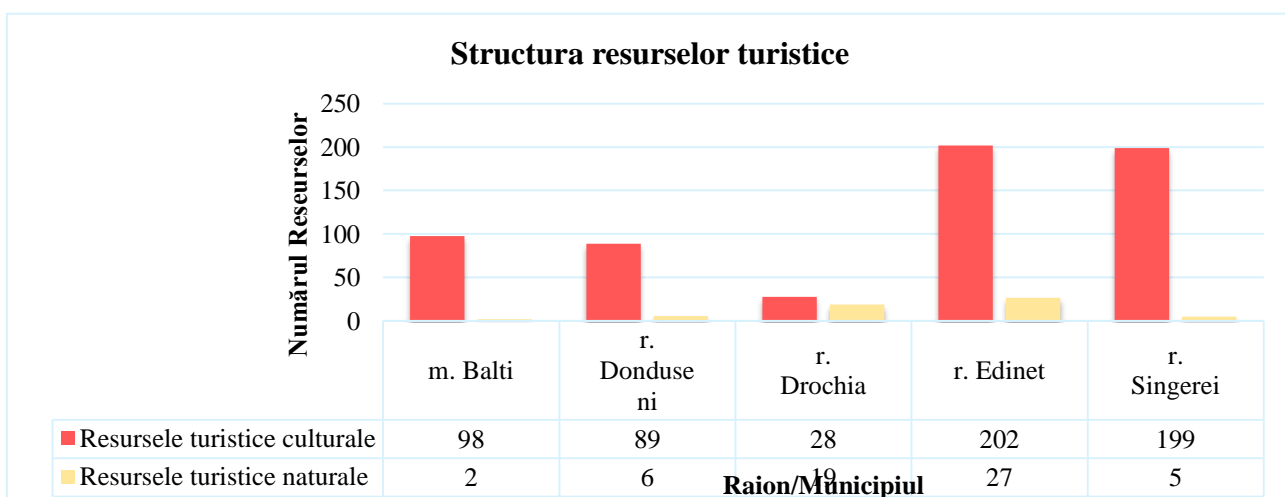
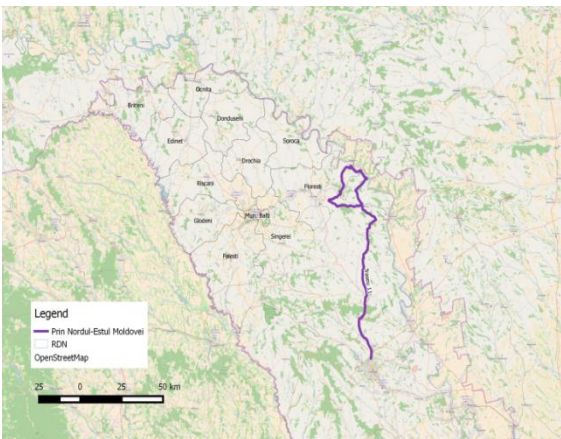

Figura 8. Structura resurselor turistice

Din figura 8 rezultă că cea mai mare parte a resurselor turistice culturale sunt amplasate în raioanele Edineț și Sângerei, ele deținând și ponderea cea mai mare în structura resurselor turistice.

TRASEUL TURISTIC NAȚIONAL NR. 11 „PRIN NORDUL – ESTUL MOLDOVEI”

Chișinău –Șoldănești – Dobrușa – Cușelăuca – Cobâlea – Japca –
Vadul lui Rașcov - Chișinău

Tipul traseului: circular.

Tematica excursiei: cunoașterea obiectivelor turistice și a orașelor din nord - estul țării.

Lungimea traseului – 360 km tur-retur.

Durata excursiei: 12-14 ore, în dependență de complexitatea traseului turistic solicitat.

Harta 6. Traseul turistic național nr. 11

Beneficiarii excursiei: turiști interni, țigși străini, elevi, studenți, pelerini.

Scopul excursiei: Cunoașterea patrimoniului istorico-cultural și monastic al zonei turistice de nord-est, care deține perle turistice de o mare valoare, dar puțin valorificate.

Programul excursiei include: Vizitarea lăcașelor sfinte la Mănăstirile Dobrușa, Cușelăuca, Japca, vizitarea bisericii din lemn a Lipovenilor din satul Cunicea, vizitarea bisericii și a monumentului natural „Stejarul lui Ștefan cel Mare” din Cobâlea, drumeție prin defileul Vadul lui Rașcov.

Obiectivele turistice incluse în programul excursiei:

- **Dobrușa:** Mănăstirea “Sf. Ierarh Nicolae”, schitul bisericii cu hramul “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”.
- **Cușelăuca:** Mănăstirea de maici “Adormirea Maicii Domnului”.
- **Cobâlea:** Biserica “Schimbarea la față”, monumentul naturii „Stejarul lui Ștefan cel Mare”.
- **Cunicea:** Mănăstirea de femei „Fecioara Maria de la Kazan”, biserica din lemn a Lipovenilor.
- **Japca:** Complexul monastic cu biserica cu trei altare: “Înălțarea Domnului”, “Schimbarea la Față” și “Sfânta Cruce”, mănăstirea rupestră, Monumentul natural, geologic și paleontologic ”Stânca Japca”, izvorul de apă minerală - izvor cu apă bogată în săruri de uraniu.
- **Vadul lui Rașcov:** Casa- uzeu "Dumitru Matcovschi", ruinele clopotniței fostei biserici “Sf. Nicolae” din sec XVII, crucea fostei biserici Sf. Nicolae, cimitirul evreiesc (cel mai mare din

Traseu turistic național nr.11
Mănăstirea Japca

Europa), Cascada, Chilii rupestre, pietre funerare cu inscripții datate din 1790, spectacol fantastic creat de meandrele Nistrului.

Complexitatea traseului: Deplasare cu transport. Există grad mediu de complexitate pentru vizitarea obiectivelor turistice. Pe jos se vor parcurge distanțe medii.

Vestimentație: Nu necesită echipament special, dar este necesară încălțăminte comodă. Pentru a vizita lăcașele sfinte este necesară îmbrăcăminte decentă (pentru femei broboadă sau eșarfă, iar la bărbați nu se acceptă pantalonii scurți).

Transport: Autocar, minibus, autoturism.

Localități de tranzit: Șoldănești

Cazare: Pensiunea turistică rurală din satul Japca.

Alimentație: Restaurantul „Dumbrava” și restaurantul „Aristocrat” din orașul Șoldănești.

Agrement: drumeție, escaladări pe reliefuri abrupte, plimbare cu barca pe Nistru, plimbări cu căruța.

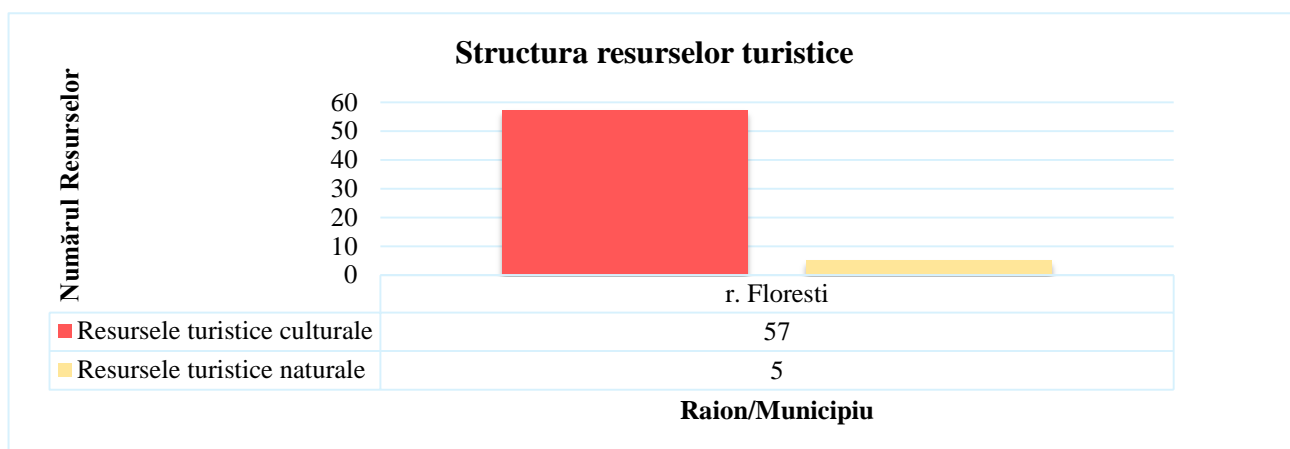
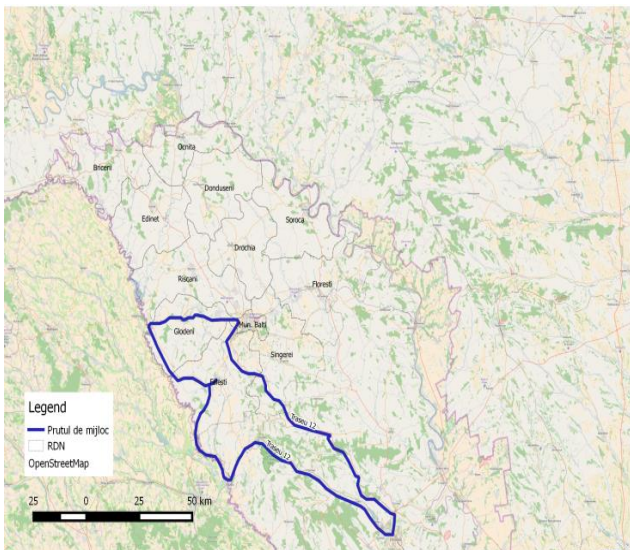

Figura 9. Structura resurselor turistice

Analizând fig. 9 putem vedea că în raionul Fălești există potential avansat a resurselor turistice culturale.

TRASEUL TURISTIC NAȚIONAL NR. 12 „PRUTUL DE MIJLOC”

Chișinău – Glodeni - Cobani – Butești – Balatina – Moara Domnească - Fălești – Ungheni – Rădenii Vechi - Chișinău

Tipul traseului: circular

Tematica excursiei: istorie, natură, ecologie.

Lungimea traseului – 480 km tur-retur.

Durata excursiei: 2 zile. Traseul turistic poate fi divizat în două cu o durată de până la 12-14 ore. I variantă: Chișinău – Glodeni - Cobani – Butești – Chișinău, și varianta II: Chișinău – Glodeni - Balatina – Moara Domnească – Fălești – Ungheni – Chișinău.

Harta 7. Traseul turistic național nr. 12

Beneficiarii excursiei: turiști interni, turiști străini, elevi, studenți, iubitori ai naturii.

Scopul excursiei: Cunoașterea ariilor protejate din Republica Moldova și a monumentelor natural din nordul țării.

Programul excursiei include: vizitarea muzeului din Hâjdieni, monumentelor naturii Toltrele Prutului, Suta de Movile, Cheile Butești și colonia de păsări Țara Bâtlanilor din localitățile raionului Glodeni, Lacului de acumulare „Costești - Stânca”, rezervației „Pădurea Domnească” cu falnicii stejari seculari și “Zimbrăria” din localitatea Moara Domnească.

Obiectivele turistice incluse în programul excursiei:

- **Cobani:** Rezervația peisagistică “Suta de Movile”, reciful “Stânca Mare”, monumentul naturii “Toltrele Prutului”, Lacul relict „La Fontal”.
- **Butești:** Monument al naturii “Cheile Butești”.
- **Balatina:** Colonia de păsări “Țara Bâtlanilor”.
- **Moara Domnească:** Rezervația “Pădurea Domnească”, “Zimbrăria”, „Stejarii seculari”.
- **Rădenii Vechi:** Rezervația naturală de stat „Plaiul fagului”.

Complexitatea traseului: deplasare cu transport. Nu există grad sporit de complexitate, dar pentru vizitarea obiectivelor turistice se vor parcurge distanțe semnificative pe jos.

Vestimentație: nu este necesar echipament special, dar este necesară încălțăminte comodă.

Transport: autocar, minibus, autoturism

Localități de tranzit: Glodeni, Fălești, Ungheni.

Cazare: Hotelul „Șarm”, pensiunea „Anastasia”, pensiunea „Valea trandafirilor” din orașul Glodeni, hotelul „Vila Verde - Un”, motelul „Iri-Dana” din orașul Ungheni, pensiunea turistică „Poiana cerbului” din satul Cornești raionul Ungheni, hotelul „La Fontaine” din satul Albinețul Vechi din raionul Fălești, pensiunea turistică „Bocșa” din satul Bocșa, raionul Fălești.

Alimentație: Cafeneaua „Butoiaș” din orașul Glodeni, cafeneaua „La Hanul Radei” din satul Hâjdieni, r-l Glodeni, restaurantul „Iri-Dana” din orașul Ungheni, pensiunea „Poiana Cerbului” din satul Cornești, r-l Ungheni, restaurantul „Codru” din orașul Cornești, r-l Ungheni, restaurantul „Plai” din orașul Fălești, pensiunea turistică „Bocșa” din satul Bocșa, r-l Fălești, restaurantul „La Fontaine” din satul Albiețul Vechi din r-l Fălești.

Agrement: drumeție, plimbare cu barca pe lacul de acumulare „Costești - Stânca”.

Opțional: lacul de acumulare “Costești-Stânca”.

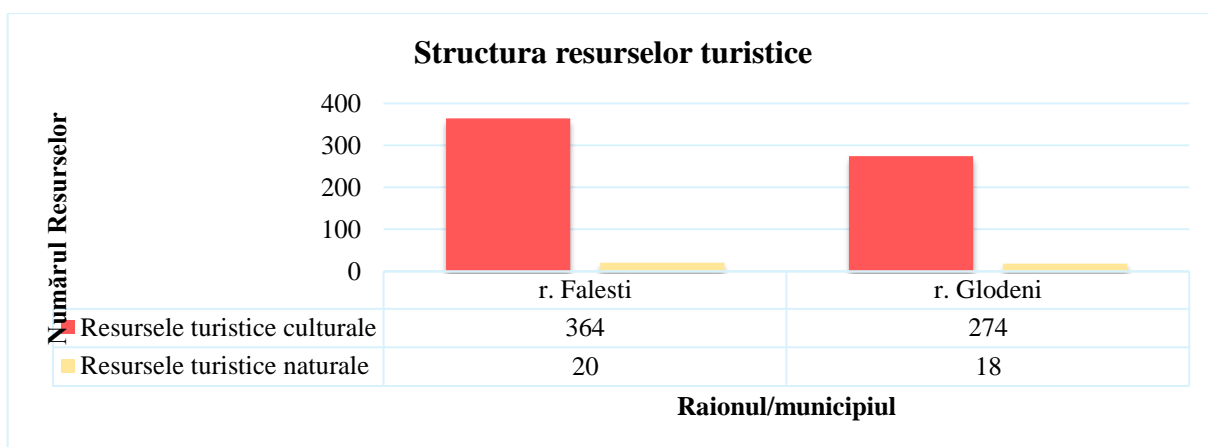

Figura 10. Structura resurselor turistice

Analizând fig. 10 putem vedea că în raioanele Fălești și Glodeni există potential avansat a resurselor turistice culturale.

Valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic regional prin crearea unei infrastructuri turistice regionale competitive și conectarea traseelor rutelor turistice regionale la traseele turistice din România și Ucraina trebuie privită drept soluție în dezvoltarea turismului în regiune. Totodată, promovarea pe plan intern și internațional a traseelor și serviciilor turistice existente ar spori numărul turiștilor din țară și de peste hotare.

2.2.5 Marketing-ul serviciilor, produselor și destinațiilor turistice

Promovarea destinațiilor turistice din RDN pe piața ofertelor turistice din țară și peste hotare este foarte slabă, de aici și vizibilitatea regiunii, în calitate de destinație turistică atractivă, este minimă.

De obicei, promovarea ofertelor și destinațiilor turistice în RDN este realizată de către agenții economici din turism, uneori de către administrația publică. Dat fiind faptul, că costurile de promovare sunt mari, iar bugetele, atât ale APL-ilor, cât și a prestatorilor de servicii de turism, sunt austere, activitatea de marketing este foarte redusă.

Valorificarea, dezvoltarea și promovarea potențialului turistic regional este posibilă prin aplicarea metodelor contemporane de marketing al produselor turistice, precum:

- plasarea ofertelor pe paginile web specializate și distribuirea informațiilor în rețelele de socializare;
- distribuirea pliantelor, ghidurilor și hărților turistice etc. Harta turistică poate deveni cartea de vizită a regiunii turistice, oferind posibilitate turistului să se informeze într-un timp scurt și într-un mod facil în ceea ce privește obiectivele turistice ale regiunii;
- anunțuri și spoturi publicitare în mass-media;
- participarea la târguri specializate;
- organizarea evenimentelor speciale etc.

Promovarea destinațiilor, produselor și serviciilor turistice din RDN la nivel național și internațional constituie un important factor determinant al dezvoltării turismului local și regional. În acest sens, este necesar de a elabora o strategie de marketing a destinațiilor turistice din regiune și de a crea brandul turistic regional.

III. Analiza SWOT

Analiza punctelor forte, punctelor slabe, a oportunităților și a riscurilor domeniului turismului este reflectată în tabelul 6.

Tabelul 6. Analiza SWOT

Puncte forte (S)	Puncte slabe (W)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Poziționare geografică și climă favorabile; 2. Hotar cu Ucraina și UE prin România; 3. Potențial existent de resurse turistice naturale și antropice (Cetatea Soroca, conacuri, biserici, mănăstiri etc.); 4. Existența unui număr mare de arii protejate (parcuri naționale, naturale și rezervații); 5. Existența instituțiilor de cultură de importanță națională, regională și locală (Teatrul Național "Vasile Alecsandri" din Bălți, Teatrul "Veniamin Apostol" din or. Soroca, muzee de istorie și etnografie, muzee a personalităților culturale etc.); 6. Existența unui patrimoniu cultural, etnografic și folcloric de mare originalitate cu un calendar bogat de obiceiuri și tradiții, târguri tradiționale și manifestări folclorice pe tot parcursul anului; 7. Desfașurarea multiplelor evenimente culturale (festivaluri, spectacole de teatru, concerte, expoziții, concursuri sportive); 8. Bucătărie tradițională și specialități regionale; 9. Diversitatea produselor agro-alimentare ecologice; 10. Atitudine ospitalieră tradițională a populației regiunii; 11. Promovarea tradiției coniacului (vizite de degustări); 12. Existența în RDN a arhitecturii rurale; 13. Relief divers cu priveliști peisagistice inedite; 14. Poluare redusă în majoritatea zonelor rurale; 15. Implementarea proiectelor în domeniul turismului cu finanțare de la bugetul de stat și programelor transfrontaliere; 16. Existența instituțiilor superioare și de specialitate, care pregătesc specialiști în 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Infrastructură turistică slab dezvoltată în RDN; 2. Obiectivele și zonele turistice insuficient dezvoltate; 3. Patrimoniu antropic și natural nevalorificat și neglijat; 4. Monumente istorice și de arhitectură degradate; 5. Numărul mare de obiective turistice din RDN nevalorificate; 6. Număr limitat de întreprinderi prestatoare de servicii turistice în RDN 7. Insuficiența turoperatorilor și agențiilor de turism în RDN, care formează și comercializează produse turistice autohtone regionale; 8. Lipsa unor structuri instituționale de turism la nivel regional și local; 9. Insuficiența cooperării între diferiți operatori din turism; 10. Lipsa, la majoritatea obiectivelor turistice și la muzee, a personalului calificat și cunoscător de limbi de circulație internațională; 11. Insuficiența punerii în valoare a patrimoniului turistic existent în regiune; 12. Număr redus de structuri de cazare în RDN; 13. Costuri relativ mari la serviciile de cazare în structurile de primire turistică autohtone; 14. Lipsa infrastructurii de cazare și de ședere în zonele rurale; 15. Insuficiența personalului specializat (conducere și execuție) la nivelul structurilor de primire turistice; 16. Sistem de rezervare on-line slab dezvoltat; 17. Infrastructura de agrement slab dezvoltată; 18. Nivelul de informare și promovare a potențialului turistic prin materiale publice, indicatoare turistice este insuficient; 19. Nivel scăzut de amplasare a panourilor informaționale în apropierea obiectivelor

<p>domeniul serviciilor turistice;</p> <p>17. Infrastructură de transport diversificată;</p> <p>18. Condiții favorabile pentru dezvoltarea turismului monahal;</p> <p>19. Nivel scăzut de industrializare a RDN;</p> <p>20. Existența unui cadru legislativ-normativ complex la nivel național în domeniul turism.</p>	<p>turistice;</p> <p>20. Infrastructura de transport și cea de acces spre obiectivele și zonele turistice insuficient dezvoltată;</p> <p>21. Nu este dusă evidența turiștilor individuali;</p> <p>22. Eficiența slabă a mecanismului de control a respectării calității serviciilor turistice prestate;</p> <p>23. Managementul turistic slab organizat;</p> <p>24. Infrastructura de utilități (apă, canalizare, management al deșeurilor) slab dezvoltată în zona rurală;</p> <p>25. Lipsa sau amenajarea necorespunzătoare a grupurilor sanitare menite să deservească turiștii;</p> <p>26. Diversificarea limitată a activității turistice în zonele rurale, lipsa unor rute tematice la nivel regional și local;</p> <p>27. Insuficiența bazinelor mari de apă.</p>
<p>Oportunități (O)</p>	<p>Amenințări (T)</p>
<p>1. Posibilitatea dezvoltării diverselor forme de turism;</p> <p>2. Promovarea diverselor forme de turism în RDN;</p> <p>3. Potențialul pentru crearea "brandului regional" ca destinație turistică nedescoperită;</p> <p>4. Creșterea numărului de turiști care au ca motivație diferite forme de turism;</p> <p>5. Îmbunătățirea cooperării regionale și inter-regionale în domeniul turism;</p> <p>6. Oportunități de finanțare a sectorului turism din surse locale, naționale și internaționale;</p> <p>7. Accesul la unele fonduri internaționale de dezvoltare a turismului.</p> <p>8. Valorificarea obiectivelor turistice aferente patrimoniului cultural-istoric prin restaurarea/renovarea/reabilitarea acestora;</p> <p>9. Implementarea de proiecte de infrastructură turistică de către administrația publică locală.</p> <p>10. Interesul sporit pentru produse ecologice naturale;</p> <p>11. Diversificarea serviciilor și produselor turistice;</p> <p>12. Creșterea capacității de cazare în</p>	<p>1. Degradarea continuă a patrimoniului antropic și natural;</p> <p>2. Competitivitatea redusă a ofertelor turistice în RDN;</p> <p>3. Lipsa climatului investițional favorabil pentru investitorii care să dezvolte infrastructura structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și alimentare pentru turismul de masă;</p> <p>4. Neglijarea necesității de control al calității în sectorul turistic;</p> <p>5. Investiții în obiecte și rute turistice fără sustenabilitate;</p> <p>6. Continuarea procesului de migrare a forței de muncă calificată;</p> <p>7. Condiții meteo nefavorabile, calamități naturale (inundații, alunecări de teren);</p> <p>8. Poluarea ecologică în RDN cât și în Republica Moldova;</p> <p>9. Instabilitatea politică (Transnistria, Găgăuzia, situația politică internă).</p>

3.1. Probleme și bariere, legate de dezvoltarea turismului în regiune

Se poate afirma cu siguranță, că cele mai stringente probleme, care creează bariere în dezvoltarea sectorului turism în RDN sunt:

1. Neglijarea și nevalorificarea patrimoniului antropic și natural, condiționate de următorii factori:

- insuficiența intervenției autorităților locale pentru reabilitarea, restaurarea și conservarea patrimoniului natural și antropic, care este într-o stare deplorabilă și în continuă degradare, de aceea sunt necesare măsuri pentru redresarea acestei situații;
- poluarea mediului înconjurător, mai ales a ariilor protejate ale potențialului turistic, ocupă un loc bine determinat în șirul problemelor ce țin de dezvoltarea turismului și amenajarea teritoriului;
- infrastructura de transport și cea de acces spre obiectivele și zonele turistice insuficient dezvoltată, de asemenea și lipsa spațiilor de parcare împiedică dezvoltarea turismului în RDN;
- infrastructura de utilități (apă, canalizare, managementul deșeurilor) slab dezvoltată în zonele rurale, reprezintă unul din impedimentele stringente pentru dezvoltarea turismului rural;
- diversificarea limitată a activității turistice, a rutelor turistice tematice în regiune face ca sectorul turism să nu fie atractiv pentru turiști;
- numărul redus de structuri de cazare în RDN, mai ales în zonele rurale, precum și costurile excesive, limitează șederea turiștilor în regiune.

2. Sectorul turistic în RDN rămâne a fi unul puțin atractiv pentru investiții majore, în mod special, datorită numărului limitat de întreprinderi și prestatori de servicii turistice în RDN, precum și motivației reduse, cauzate de impedimentele proprii ramurii turistice:

- necesitatea investițiilor mari în infrastructura generală și turistică;
- lipsa unor programe de susținere financiară a afacerilor în domeniul turism;
- politica fiscală nemotivantă;
- fluxul mic de călători;
- gradul mare de degradare a resurselor turistice;
- susținerea scăzută din partea APL a prestatorilor de servicii și produse turistice;
- lipsa obiectivelor/stațiilor turistice atractive pentru investiții etc.

3. **Managementul turistic slab organizat în RDN**, de asemenea, completează șirul problemelor sectorului, fiind determinate de următoarele premise:

- Lipsa unor structuri instituționale de turism, centre de informare turistică la nivel regional și local, care ar coordona și monitoriza fluxurile turistice și care ar permite urmărirea orientării turiștilor spre anumite destinații regionale distincte, dar nici orientarea investițiilor private spre sectorul turistic în teritoriu etc.;
- Numărul limitat de turoperatori și agenții de turism în RDN, care formează și comercializează produse turistice autohtone, atât pentru turiștii interni, cât și pentru cei străini.
- Insuficienta cooperării între diferiți operatori din turism;
- Insuficiența capacităților umane calificate în gestionarea domeniului și prestarea serviciilor turistice de calitate și la nivelul structurilor de primire turistice;
- Eficiența slabă a mecanismului de control privind respectarea calității serviciilor turistice prestate.

4. **Nivel scăzut de promovare a potențialului turistic în RDN** constituie una din cele mai stringente bariere în calea turiștilor interni, fiind cauzate de:

- lipsa unor oferte, pachete turistice diversificate și bine promovate la nivel regional;
- insuficiența informării despre produsele și serviciile turistice din RDN;
- lipsa unui brand turistic regional;
- nivelul scăzut de amplasare a indicatoarelor și panourilor informaționale în apropierea obiectivelor turistice - toate acestea stagnează dezvoltarea calitativă și eficientă a turismului regional.

3.2 Perspective de dezvoltare a turismului regional

RDN dispune de un șir de avantaje, care pot impulsiona dezvoltarea industriei turistice regionale și locale. În primul rând prin valorificarea, reabilitarea și amenajarea atuurilor, punctelor de atracție turistică regionale (patrimoniul antropic și natural), care sunt principalii motivatori pentru călătoriile turiștilor.

În perspectivă, ne propunem să dezvoltăm în RDN formele de turism gastronomic, ecoturism, cultural-istoric și religios, agrement și sport, inclusiv, prin identificarea și dezvoltarea noilor și diverselor rute turistice în RDN.

Pentru a fi mai competitivi pe piața ofertelor turistice, este necesar de a interveni cu unele măsuri, ce ar oferi vizitatorilor regiunii noi puncte de atracție și servicii turistice de calitate. Astfel, în cadrul ședințelor GLRS privind elaborarea PRS în domeniul dezvoltării atractivității turistice în RDN, membrii grupului de lucru au identificat câteva puncte de atracție turistică, care pot fi valorificate prin crearea unor rute tematice. Aceste rute tematice au scopul de a oferi potențialilor turiști noi produse și oferte turistice și vor completa și extinde traseele turistice naționale existente:

- **Traseul turistic național nr. 9 „Bijuterii arhitectonice medievale”:**
 - **Ruta istorico-culturală și de pelerinaj religios:** ”Bijuterii culturale, spirituale și istorice de pe malul Nistrului”.
- **Traseul turistic național nr. 10 „Prin orașele din nordul Moldovei”:**
 - **Ruta turismului sportiv și de agrement :** ”Bălți - zonă de cultură, agrement și sport”.
- **Traseul turistic național nr. 12 „Prutul de mijloc” și Traseul turistic național nr. 11 ”Prin Nord – Estul Moldovei”.**
 - **Ruta cultural-istorică:** ”Cultura Cucuteni. Lunca Prutului - leagănul civilizației umane”.
- **Rute tematice valabile pentru toate traseele naționale din regiune:**
 - **Ruta cultural-istorică:** Leagănul datinilor și obiceiurilor străbune din Nordul Moldovei (artă, cântec, dans, port, festivaluri și meșteșuguri tradiționale).
 - **Ruta gastronomică:** Bucate tradiționale din Nordul Moldovei.
 - **Ruta eco-turistică** (amenajarea căilor de drumeție, ciclism etc.).

Traseele și rutele identificate pot fi valorificate, dezvoltate și incluse în circuitul turistic numai cu implicarea tuturor actorilor regionali: APL, ONG, antreprenori, instituții publice etc.

Un rol important în dezvoltarea infrastructurii turistice trebuie să și-l asume APL-le din RDN, inclusiv, prin dezvoltarea proiectelor și atragerea investițiilor în infrastructura turistică, care ar facilita:

- crearea pachetelor turistice tematico-educative pentru copii/elevi, privind istoria plaiului natal, tradițiilor și obiceiurilor străbune, mediu și ecologie etc.;
- dezvoltarea turismului rural cu cultivarea și utilizarea produselor ecologice certificate;
- susținerea și promovarea producătorilor locali de servicii turistice;
- conectarea rutelor regionale la cele transfrontaliere MD-RO și MD-UA.

Evident, că în jurul destinațiilor turistice valorificate se vor crea, dezvolta și afaceri specifice domeniului, aici este important ca toți factorii interesați să contribuie la susținerea mediului antreprenorial, celor ce doresc să investească în sectorul serviciilor turistice, care ulterior vor contribui la dezvoltarea economică locală și regională.

Ca perspectivă, se evidențiază asocierea actorilor din sectorul turism pentru a dezvolta și promova oferta turistică locală și regională. Aici un rol important o au APL-le și agențiile de turism din regiune.

Pentru că turismul modern este organizat în jurul dimensiunii vizuale și a esteticii, elaborarea unui brand regional și includerea lui în circuitul național și regional ar face mai vizibilă și mai atractivă regiunea, atuurile și ofertele turistice din RDN.

Realizarea unor hărți turistice, ghiduri și aplicații digitale pentru gadget-uri va servi turistului drept instrument de orientare și cunoaștere a zonei vizate, unde sunt reprezentate succint obiectivele și ofertele turistice, naturale sau antropice, de care dispune RDN. Hărțile rutelor turistice tematice vor servi drept mijloc de promovare, precum și de evidențiere a principalelor destinații turistice regionale.

Tot procesul de dezvoltare a sectorului, de la planificare până la primirea turiștilor, trebuie să fie coordonat și monitorizat de Agenția Turismului din Moldova, care ar asigura consecutivitatea activităților și calitatea serviciilor, prin atribuțiile sale directe.

IV. Viziunea și obiectivele dezvoltării sectorului turism în regiune

4.1. Viziunea strategică a Programului

Membrii Grupului de Lucru din RDN, care au participat la pregătirea acestui Program privind creșterea atractivității turistice, au enunțat viziunea pentru sector. Viziunea/obiectivele regiunii au fost elaborate și acceptate de comun acord cu toți actorii implicați în procesul de elaborare a Programului.

RDN va deveni o destinație turistică de calitate cu un patrimoniu natural, istoric, cultural valorificat și promovat.

4.2. Obiectivele Programului

Pentru realizarea viziunii strategice regionale în sectorul turism GLRS au trasat direcțiile de intervenție întru realizarea viziunii Programului, expuse în continuare pentru obiectivul general și obiectivele specifice.

Obiectiv general: *Dezvoltarea, valorificarea și promovarea potențialului și infrastructurii turistice regionale.*

Obiectivele specifice:

OS. 1. Modernizarea și amenajarea destinațiilor turistice în RDN

Pentru realizarea obiectivului sunt stabilite următoarele acțiuni:

Acțiunea 1. Dezvoltarea și amenajarea destinațiilor turistice incluse în traseele turistice naționale și celor propuse de GLRS, în baza unor proiecte de infrastructură pentru reabilitarea, modernizarea drumurilor de acces și a infrastructurii aferente drumurilor către obiectivele turistice, trotuare, pietonale, piste de ciclism, construcția parcarilor auto, grupurilor sanitare, instalațiilor de colectare a deșeurilor, iluminarea destinațiilor turistice, crearea punctelor și centrelor de informare, reparația capitală/amenajarea obiectivelor cultural – turistice și naturale, crearea/amenajarea locurilor pentru turismul de aventură în aer liber, crearea/amenajarea locurilor/zonelor de odihnă și agrement, crearea zonelor turistice, amenajarea zonelor verzi, amenajarea plajelor, instalarea panourilor informative și indicatoarelor spre destinațiile turistice, crearea/amenajarea punctelor de vânzare a suvenirelor și obiectelor de artizanat etc.

Acțiunea 2. Restaurarea, consolidarea, protejarea și conservarea monumentelor istorice, conform procedurilor stabilite de legislația în vigoare și avizul prealabil al Ministerului Culturii.

Acțiunea 3. Repararea, amenajarea și dotarea unităților de cazare turistică: taberelor de odihnă, stațiunilor de întremare, hotelelor (proprietate publică), stațiunilor sportive etc..

OS. 2. Dezvoltarea competențelor de inițiere și gestionare a afacerilor în domeniul turism

Pentru realizarea obiectivului sunt stabilite următoarele acțiuni:

Acțiunea 1. Instruirea și informarea persoanelor care doresc să inițieze afaceri în sectorul turism.

Acțiunea 2. Facilitarea asocierii actorilor din sectorul turism.

Acțiunea 3. Suport în asigurarea calității serviciilor turistice.

OS. 3. Valorificarea și promovarea potențialului turistic

Pentru realizarea obiectivului sunt stabilite următoarele acțiuni:

Acțiunea 1. Elaborarea strategiei de marketing și branding regional

Acțiunea 2. Promovarea internă și externă a brandului regional, prin intermediul rețelelor de socializare, promovarea destinațiilor și produselor turistice on-line, publicarea de articole, broșuri, postere și catalog, organizarea excursiilor pentru jurnaliști și a Campaniei de marketing virtual etc.

Concluzionând, se poate spune, că obiectivele strategice privind sporirea atractivității turistice RDN urmăresc, pe termen mediu și lung, dezvoltarea și promovarea potențialului și a infrastructurii turistice în întreaga regiune de nord, care să valorifice la maxim resursele naturale și antropice existente, în corelație cu conservarea mediului și a patrimoniului. Pe termen lung aceasta va contribui la creșterea nivelului de viață al locuitorilor din RDN.

V. Mecanisme de implementare a Programului

5.1. Planificarea pe termen scurt și mediu: proiecte posibile, indicatori și rezultate scontate

Prezentul Program se preconizează a fi implementat în baza unui Plan de acțiuni, parte componentă a documentului, pe perioada anilor 2017-2025, care trasează acțiunile și subacțiunile ce vor fi întreprinse de către actorii regionali pentru realizarea obiectivelor Programului și dezvoltării sectorului turism.

Este foarte important, ca APL-le din RDN să-și traseze unele direcții de dezvoltare a turismului local, reieșind din obiectivele naționale și regionale în domeniul turism, prin elaborarea planurilor/programele/strategiilor locale proprii privind valorificarea, dezvoltarea și promovarea potențialului turistic, precum și includerea lui în circuitul turistic regional și național. Ca pistă de pornire pentru planificarea locală a sectorului turism pot servi *Fișele raioanelor/municipiilor din RDN*, anexate la Program (*Anexa 4*).

Totodată, ca acțiuni pentru planificarea investițiilor locale, vor servi și Conceptele de proiecte înaintate de APL-le din RDN în procesul de *Identificare a ideilor de proiecte posibile*, care formează un prim portofoliu local și regional de proiecte, care vor contribui la realizarea obiectivelor și acțiunilor PRS.

Procesul de identificare a ideilor de proiecte posibile a fost inițiat în mod participativ, conform deciziilor reprezentanților GLRS, unde:

- APL I și II din RDN au identificat, dezvoltat *idei de proiecte în domeniul turism*, care au fost aplicate în cadrul *Concursului de propuneri de proiecte din sursele FNDR*, anunțat de MDRC. Evaluarea și selectarea proiectelor a avut loc conform criteriilor stabilite în Instrucțiunea utilizatorului concursului și prevederilor MO al FNDR.

- În rezultatul stabilirii rutelor turistice în cadrul ședinței GLRS, actorii regionali (APL I și II, ONG, antreprenori) au înaintat 13 conține de proiecte, care, ulterior au fost prioritizate și dezvoltate în 5 conține de proiecte, conform rutelor stabilite de GLRS și vor fi dezvoltate ulterior de către APL-ri și alți actori, inclusiv cu documentația tehnică necesară, pentru a fi înaintate spre finanțare la diverse programe internaționale.

Criterii de evaluare a proiectelor posibile. Ideile de proiecte posibile colectate au fost dezvoltate și evaluate în baza următoarelor criterii:

- Conceptul de proiect se încadrează în politica națională a sectorului turism;
 - Conceptul de proiect contribuie la dezvoltarea și amenajarea destinațiilor incluse în traseele turistice naționale/regionale;
 - Conceptul de proiect contribuie la dezvoltarea și amenajarea rutelor turistice propuse de GLRS;
 - Conceptul de proiect cuprinde un segment din traseul național/ rută ce încorporează minim 3 destinații turistice din minim 3 localități sau minim 2 raioane;
 - Obiectivele turistice propuse spre reabilitare/amenajare sunt incluse în Registrul monumentelor de importanță locală/națională (Avizul Ministerului Culturii);
 - Conceptul de proiect trebuie să conțină elemente specifice celor trei obiective:
 - Obiectele să fie în proprietatea APL sau să existe parteneriate public – private deja create
 - În cazul construcțiilor / reparațiilor capitale să existe sau să fie prevăzută elaborarea proiectului tehnic
1. Lucrări de construcție/amenajare a infrastructurii turistice, inclusiv entități de cazare proprietate publică;
 2. Dezvoltarea de capacități (instituționale/antreprenoriale);
 3. Promovare;
- Existența structurii de cazare și alimentare în preajma locațiilor turistice reprezintă un avantaj;
 - Accesul la utilități publice, serviciile medicale și ordine publică, etc. este un avantaj;
 - Posibilitatea creării noilor locuri de muncă este un avantaj;
 - Asigurarea de către beneficiar a durabilității investiției și întreținerii obiectivelor turistice;
 - Asigurarea durabilității proiectului prin înregistrarea rutei turistice dezvoltate și includerea în circuitul turistic local/regional/national a obiectelor turistice menajate/ reabilitate / dezvoltate;

Mecanisme de implementare a conceptelor de proiecte identificate conform obiectivelor și acțiunilor Programului:

- I. Notele conceptuale în domeniul turism, dezvoltate în cereri de finanțare conform procedurilor MO al FNDR și conform **obiectivului 1 Modernizarea și amenajarea locațiilor turistice în RDN**, vor fi incluse în POR Nord 2017-2020 și vor fi implementate din sursele FNDR în perioada 2017-2020, proiectele care nu au acoperire financiară din sursele FNDR vor fi promovate în comunitatea donatorilor pentru atragerea investițiilor de către ADR Nord, CRD, APL și alți actori regionali.
- II. Proiectele soft, dezvoltate de către ADR Nord, alți actori regionali, pentru realizarea obiectivelor Programului, vor fi înaintate în comunitatea donatorilor și după obținerea finanțării, de asemenea, vor fi incluse în POR Nord 2017-2020.
- III. Pentru dezvoltarea sectorului și asigurarea creșterii atractivității turistice a RDN pe parcursul anilor 2017-2025, se vor dezvolta proiecte Conceptele de proiecte, conform traseelor turistice naționale și rutelor turistice stabilite de GLRS (inclusiv documentația tehnică necesară) de către actorii regionali (APL I și II, ONG, antreprenori) vor fi propuse CRD Nord pentru a fi incluse în POR Nord, pentru a da o plusvaloare proiectelor ce vor fi înaintate la programele și fondurile naționale și internaționale.

Indicatori și rezultate scontate a Programului în perioada 2017-2025:

OG

- Numărul turiștilor din regiuni în cadrul turismului intern și receptor în creștere;

OS1

- Nr. monumente de istorie/ arhitectură reabilite și incluse în circuitul turistic;
- Acces îmbunătățit spre circa 4 obiective turistice regionale;
- Cel puțin 2 rute turistice înregistrate și dezvoltate.

OS2

- 100 de persoane instruite pentru inițierea afacerilor în sectorul turism;
- 1 asociație regională de turism creată.

OS3

- 1 brand regional în domeniul turismului creat, înregistrat și promovat;

- 1 set de materiale de promovare a potențialului turistic regional elaborat și diseminat.

Responsabili de implementarea obiectivelor și activităților Programului sunt toți actorii implicați în procesul de dezvoltare a sectorului turism în RDN: CRD Nord, ADR Nord, APL I și II, antreprenori, ONG din RDN.

5.2. Costuri și posibile surse de finanțare a proiectelor din sectorul turism

Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (FNDR) este un compartiment separat al bugetului de stat, gestionat de MDRC, și a fost creat în vederea finanțării și implementării proiectelor și programelor de dezvoltare regională incluse în Documentul Unic de Program (DUP). Aprobarea, promovarea și coordonarea la nivel național a obiectivului de dezvoltare regională, inclusiv pentru sectorul turism este realizată de către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCDR), care stabilește și monitorizează implementarea criteriilor, priorităților și procedurilor privind mijloacele financiare alocate din FNDR. Sursele *planificate din FNDR* pentru sectorul turism în RDN pentru perioada 2017-2020 constituie *circa 72,0 milioane lei*.

DUP reprezintă un document de program guvernamental pe termen scurt (3-4 ani) elaborat în baza strategiilor de dezvoltare regională și planurilor operaționale regionale și include programele și proiectele prioritare de dezvoltare regională.

Pentru anii 2017-2020, *DUP* prevede un total de 52 proiecte de infrastructură pentru trei RD, dintre care 17 proiecte sunt preconizate pentru RDN, inclusiv 1 proiect destinat sectorului turism.

POR Nord este un document strategic de programare și formează cadrul de implementare a SDR Nord 2016-2020, prevăzut pentru perioada anilor 2017-2020, ce cuprinde obiective, măsuri și proiecte, care împreună cu alte programe regionale sectoriale (PRS), contribuie la implementarea politicilor naționale de dezvoltare întru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă a Regiunii de Dezvoltare Nord.

POR Nord 2017-2020, în calitate de instrument pentru implementarea politicii de dezvoltare regională include **42 proiecte regionale** din care 5 se regăsesc în măsura *2.4 Dezvoltarea potențialului și infrastructurii turistice* și valorează în total **119.748.228,2 Lei** (vezi tabelul 7).

Finanțarea externă. O sursă importantă de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională constituie asistența acordată de donatorii externi, atât prin programele de cooperare cu Guvernul Republicii Moldova, cât și prin programe disponibile autorităților regionale și locale. Adicional, multe din programele și proiectele de asistență externă, implementate în colaborare cu Guvernul Republicii Moldova și autoritățile centrale au o dimensiune spațială regională sau locală. Astfel,

ADR Nord și APL-le din RDN pot accesa, în mod direct, fonduri din programele de dezvoltare ale UE prin intermediul unor programe de suport. Astfel, ADR Nord a aplicat o serie de proiecte la comunitatea donatorilor pentru realizarea acțiunilor obiectivelor Programului ce țin de dezvoltarea capacităților actorilor regionali în sectorul turism și pentru promovarea potențialului turistic regional. Suma estimativă care poate fi atrasă în baza proiectelor aplicate este de circa 430 000 lei (vezi tabelul 7).

Tabelul 7. Proiecte incluse în DUP, POR Nord 2017-2020

Proiecte (denumire)	Aplicant	Localizare	Suma (lei)	Indicatori de produs	Sursa de finanțare	Documente în care se regăsește
Modernizarea infrastructurii turistice prin construcția drumului de acces către Mănăstirea “Adormirea Maicii Domnului” din s. Călărășeuca	CR Ocnița	com. Călărășeuca, r-l Ocnița	24.125.000	<ul style="list-style-type: none"> - 4,62 km de drum de acces către Mănăstirea “Adormirea Maicii Domnului” din satul Călărășeuca cu îmbrăcăminte rigidă, renovat capital; - 2 poduri construite capital - 1 stațiune de popas construită - 1 parcare amenajată - 1 Grup sanitar construit 	FNDR	DUP 2017-2020; POR 2017-2020
Amenajarea parcării auto și reabilitarea drumului de acces la Mănăstirea cu Hramul „Nașterea Domnului” din s. Zabriceni	CR Edineț	s. Zabriceni, r-ul Edineț	34.846.452,20	<ul style="list-style-type: none"> - Drumul de acces L53 renovat; - 6 indicatoare instalate; - Parcare auto amenajată în fața Mănăstirii cu instalarea a 20 de piloni electrici și 10 tomberoane de colectate a deșeurilor pe teritoriul parcării auto. 	-	POR 2017-2020
Reabilitarea monumentului istorico-arhitectural Conacul Pommer și a drumului de acces la parcul dendrologic din s. Țaul r-ul Dondușeni	Primăria s. Țaul	s. Țaul r-ul Dondușeni	12.253.660,0	<ul style="list-style-type: none"> - Reabilitarea conacului Pommer, - Sporirea numărului de turiști, vizitatori a zonei turistice,,Țaul,, - Afaceri turistice în zona vizitată de proiect - Produsul Regional Brut majorat - Zona turistică mai atractivă 	-	POR 2017-2020
Dezvoltarea, valorificarea și promovarea potențialului și infrastructurii turistice regionale prin crearea centrului de promovare a turismului (CPT) în mun. Bălți	Primăria mun. Bălți	mun. Bălți	25.090.116	<ul style="list-style-type: none"> - 1 Centrul de promovare a turismului (CPT) din Regiunea de Dezvoltare Nord creat (suprafața totală de 130 m2) cu edificiu reparat cosmetic, dotat cu mobilierul și echipamentul necesar și transmis în gestiune (Valoarea inițială 2016 – 0; ținta 2020 -1)- - 1 Infrastructura turistica pentru „Zona de odihna și agrement” la Lacul orășenesc ”Bălți” 	-	POR 2017-2020

				imbunatatita și transmisă în gestiune (Valoarea inițială 2016 – 0; ținta 2020 -1)		
Amenajarea traseului eco-turistic Zamca	CR Briceni	s. Pererîta, r-ul Briceni	23.003.000	<ul style="list-style-type: none"> - 4,5 km. căi de acces către obiectivele turistice amenajate; - 6 mini-pensiuni construite și dotate; - 4 foișoare construite; - 1 teren de joacă pentru copii dotat cu echipament amenajat; - 2 terenuri sportive (volei și fotbal) construite/amenajate; - Sistem de iluminare pe teritoriul zonei de odihnă instalat; - 10 tomberoane de colectare a deșeurilor instalate; - 1 parcare pentru automobile și autocare construită; - 1 traseu de biciclete construit (10 km.). 	-	POR 2017-2020
”Suport în dezvoltarea turismului rural sustenabil în RDN, Moldova”	ADR	RDN	Circa 300.000 (14,060 euro)	<ul style="list-style-type: none"> -100 de persoane instruite în dezvoltarea agropensiunilor -1 concurs în domeniul agroturistic organizat -1 vizita de studiu în Estonia pentru câștigătorii concursului 	Guvernul Estoniei	POR 2017-2020
”Agroturismul – soluție pentru dezvoltarea rurală a RDN. Transfer de bune practici din Regiunea Wielkopolska”	ADR	RDN	Circa 100.000	<ul style="list-style-type: none"> - Nr. de agropensiuni existente instruite în Wielkopolska (utilizarea paginii de facebook, crearea broșurilor promoționale) -1 vizită de studiu în Polonia -4 agropensiuni participante la târgul turistic ”Gusturile Regiunilor”, Poznan, Polonia 	Guvernul Poloniei/ <i>Regiunea Wielkopolska</i>	-
Extinderea proiectului ”Dezvoltarea planificării strategice în RDN, Moldova” (componenta de branding regional)	ADR	RDN	Circa 300.000	<ul style="list-style-type: none"> -1 brand regional creat -Nr. de poze, promovări online a brand-ului regional -Nr. de târguri participante -1 campanie de promovare a brandului regional organizată -1 excursie pentru jurnaliști organizată 	Guvernul Cehiei	-
Total	119.748.228,2 Lei					

Alte surse de finanțare. Administrațiile Publice Locale (APL), de asemenea pot planifica resurse proprii pentru dezvoltarea infrastructurii turistice din localitățile RDN, atât pentru modernizarea infrastructurii turistice, cât și pentru organizarea unor evenimente de anvergură care vor contribui la promovarea potențialului turistic local/regional și la atragerea turiștilor în RDN.

Pentru perioada 2017-2025, proiectele propuse și dezvoltate de către APL în baza viziunii PRS în domeniul creșterii atractivității turistice pentru RDN și rutelor promovate de GLRS, au un cost estimativ de circa **476.612.500** milioane lei. Proiectele date vor fi promovate în comunitatea donatorilor, iar contribuția la ele va fi asigurată de către APL din RDN.

Tabel 8 Lista Conceptelor de proiecte în domeniul turism colectate de la APL din RDN

Proiecte (denumire)	Aplicant	Localizare	Suma (lei)	Indicatori de produs
<i>Lunca Nistrului: Natură. Oameni. Istorie</i>	Consiliul Raional Soroca	Raioanele: Florești-Soroca-Dondușeni-Ocnița	130.360.000	<ul style="list-style-type: none"> - 67 km de drum reparat; - 70 indicatoare și panouri informative instalate; - 19 parcări pentru automobile amenajate; - 8 popasuri amenajate; - 38 obiective turistice amenajate
<i>Renasterea istoriei (proiect transfrontalier)</i>	Consiliul Raional Râșcani	r. Riscani și județul Botosani	25.785.000 (12 mln euro)	<ul style="list-style-type: none"> - Lansarea unui itinerar turistic Moldova-România cu lungimea de circa 200 km; - Modernizarea arterelor de transport existente; - Crearea și amenajarea obiectivelor și popasurilor turistice, locuri de agrement; - Elaborarea și Certificarea conform standardelor europene a unei Rute turistice.
<i>Complexul Arhitectural Ohanowicz</i>	Primăria satului Mândâc	raionul Drochia Complexului Ohanowicz din s. Mândâc,	21.487.500 (1000000 Euro) - 51.570.000 (2400000 Euro)	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea și instalarea indicatoarelor confecționate conform standardelor; - Repararea porțiunii de drum din fața porții conacului și amenajarea parcerii din fața proprietății; - Elaborarea și instalarea unui panou informativ la intrare Complexului - harta parcului; - Confecționarea și instalarea băncilor, a urnelor pentru gunoi; - Confecționarea/procurarea obiectelor necesare și amenajarea spațiilor pentru picnic (foișor, etc.);
<i>Centrul de Informare și Promovare Turistică a raionului Glodeni</i>	Consiliul Raional Glodeni	or. Glodeni	800.000	<ul style="list-style-type: none"> - Crearea 1 website cu informații turistice; - Crearea 1 bază de date cu informații turistice; - Elaborarea materialelor de promovare locale, regionale sau naționale;
<i>Reparația drumului pavat din granit cu statut de monument de cultura și</i>	Consiliul Raional Fălești	Orașul Fălești	6.500.000	<ul style="list-style-type: none"> - Reabilitarea a porțiunii de drum de pavaj din granit de 1500 m de pe strada Ștefan cel Mare, or. Fălești.

<i>arta</i>				
<i>Câmpia Bălțului - zonă de cultură tradițională, agrement și sport</i>	Primaria mun. Bălți	mun. Bălți și raioanele în raza 30 km limitrofe Bălțului	240.000.000	<ul style="list-style-type: none"> - 1 Centrul de promovare a turismului (CPT) din Regiunea de Dezvoltare Nord creat (suprafața totală de 130 m2) cu edificiu reparat cosmetic, dotat cu mobilierul și echipamentul necesar și transmis în gestiune; - 1 Infrastructură turistică pentru „Zona de odihnă și agrement” la Lacul orășenesc ”Bălți” îmbunătățită și transmisă în gestiune; - 1 Infrastructură turistică pentru traseul cultural turistic „Eminescu e cu noi” în mun. Bălți, etc.
<i>Muzeul - interacțiune dintre trecut și viitor</i>	Consiliul Raional Drochia	r-nul Drochia, s.Cotova, Muzeul Fermierului	110.000	<ul style="list-style-type: none"> - Realizarea unui film documentar despre ruta turistică Soroca-Drochia-Rîșcani, realizat și promovat la televiziunile locale și naționale. - Realizarea a 5 emisiuni TV
Total			476.612.500 lei	

5.3. Riscurile de implementare a Programului

Analiza riscurilor ce pot influența procesul de implementare a Programului au fost axate pe următoarele segmente, cele de ordin social-economice, instituționale și de mediu.

Principala constrângere și risc de bază privind atingerea obiectivelor PRS, țin de factorii economici, mai ales volumul limitat al investițiilor interne și externe în sectorul turism. Lipsa climatului investițional favorabil pentru investitorii care vor să dezvolte infrastructura structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și alimentare pentru turismul de masă, pot frâna procesul de dezvoltare a sectorului turism în RDN

Un alt risc major ține de cadrul instituțional. Neimplicarea APL în atragerea investițiilor în sector, precum și în asigurarea durabilității investițiilor, pot provoca degradarea continuă a patrimoniului antropic și natural existent în localitățile din RDN, precum și la stagnarea generală a sectorului turism. Totodată, insuficiența instituțiilor ce coordonează și monitorizează activitatea turistică la nivel local/regional, precum și competitivitatea redusă a serviciilor și ofertelor, pot duce la scăderea calității serviciilor și la reducerea și mai mare a numărului de turiști în RDN.

Un risc major pentru dezvoltarea turismului local și regional poate fi considerat și poluarea excesivă a mediului, provocate de calitatea joasă a serviciilor de MDS și AAC, mai ales în zonele rurale. Calamitățile naturale, de asemenea pot provoca premise pentru reducerea numărului de turiști în RDN.

Toate riscurile pot fi ameliorate cu success, dacă se vor întreprinde o serie de acțiuni concrete din partea APL-lor și instituțiilor prestatoare de servicii turistice, pentru a asigura durabilitatea sectorului turism în RDN.

5.4. Monitorizarea și evaluarea programului

Monitorizarea și evaluarea va avea loc la nivelul acestui Program, în baza planului de acțiuni și la nivelul proiectelor individuale incluse în POR Nord 2017-2020. Scopul procesului de monitorizare este de a arăta la ce etapă este realizarea Programului, precum și pentru a interveni cu completări și recomandări pentru eficientizarea implementării acestuia.

ADR Nord, în conformitate cu legislația în vigoare, va asigura monitorizarea și evaluarea implementării PRS în domeniul dezvoltării atractivității turistice în RDN. În acest context se vor colecta informații de la APL-le din RDN, se vor analiza indicatorii, ce se vor obține din datele statistice puse la dispoziție de Biroul Național de Statistică.

ADR Nord va raporta despre proiectele în sectorul turism finanțate din sursele FNDR și din alte surse către CRD Nord.

Așa cum proiectele cu impact asupra dezvoltării regionale vor fi implementate cu suportul diferitor donatori, se va colecta informația necesară pentru monitorizare de la APL-ri.

Totodată, trebuie de ținut cont de faptul, că APL-le nu vor raporta în baza indicatorilor prestabiliți, ci, mai degrabă, vor furniza informații generale despre bugetele proiectelor, aria de intervenție și donatorul.

Indicatori pentru evaluarea obiectivelor Programului:

- Numărul turiștilor din regiuni în cadrul turismului intern și receptor (nr. persoane);
- Numărul obiectivelor turistice reabilitate / amenajate (nr.);
- Numărul de turiști cazați la structurile de primire turistică colective;
- Numărul de înnoptări ale turiștilor la structurile de primire turistică colective;
- Durata medie de ședere al unui turist în RDN.

Actualizarea PRS. Programul poate a fi actualizat și completat odată la 2 ani, sau la recomandarea instituțiilor specializate în sectorul turism, în urma schimbării sau modificării cadrului legislativ sau de politici la nivel național.

Concluzii și sinteză

Potențialul turistic al RDN este foarte bogat și variat. Resursele turistice regionale sunt divizate în resurse turistice de origine naturală și antropică, ambele tipuri de resurse fiind impresionante din punct de vedere cantitativ, structural și atractiv. Există multe areale care reprezintă interes turistic și care ar putea fi valorificate, dacă autoritățile locale ar avea o conexiune mai strânsă cu turoperatorii privați în vederea dezvoltării ofertelor corespunzătoare.

Dezvoltarea unei infrastructuri de turism adecvate, crearea unor trasee turistice naționale și internaționale, promovarea activă a obiectivelor turistice din zonă, ar atrage numeroși turiști din țară și din străinătate, care, la rândul lor, vor contribui la dezvoltarea economică și socială a regiunii.

**PLANUL DE ACȚIUNI
AL PROGRAMULUI REGIONAL SECTORIAL ÎN DOMENIUL DEZVOLTĂRII ATRACTIVITĂȚII TURISTICE
PENTRU RDN**

Nr.	Obiectiv Acțiune	Subacțiuni	Perioada	Entități responsabile	Indicatori	Progres
1.	OS 1. Modernizarea și amenajarea locațiilor turistice în RDN					
2.	Acțiunea 1.1 Modernizarea infrastructurii turistice și amenajarea destinațiilor turistice.	<ul style="list-style-type: none"> Implementarea și monitorizarea proiectelor finanțate din sursele FNDR: <ol style="list-style-type: none"> Modernizarea infrastructurii turistice prin construcția drumului de acces către Mănăstirea "Adormirea Maicii Domnului" din s. Calarășeuca. Amenajarea parcării auto și reabilitarea drumului de acces la Mănăstirea cu Hramul „Nașterea Domnului” din s. Zabriceni. Amenajarea traseului eco-turistic Zamca. Dezvoltarea, valorificarea și promovarea potențialului și infrastructurii turistice regionale prin crearea centrului de promovare a turismului (CPT) în mun. Bălți 	2017-2020	CRD Nord APL din RDN ADR Nord	Nr. de proiecte implementate Nr. de turiști vizitatori	
3.		<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea și aplicarea proiectelor la diverse programe naționale și internaționale pentru modernizarea infrastructurii rutiere spre obiectele turistice. 	2017-2025	CRD Nord APL din RDN ADR Nord ATM	Nr. de proiecte elaborate	
4.		<ul style="list-style-type: none"> Monitorizarea proiectelor finanțate din alte surse decât FNDR, atrase de APL-ri. 	2017-2025	ADR Nord ATM	1 BD completată Nr. de rapoarte elaborate	
5.		<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea dosarelor pentru rutele turistice regionale și înregistrarea lor la ATM. 	2017-2025	APL ONG Antreprenori ADR Nord ATM	Nr. de rute înregistrate	
6.		Acțiunea 1.2 Restaurarea, consolidarea, protejarea și conservarea monumentelor istorice, conform procedurilor stabilite de	<ul style="list-style-type: none"> Implementarea și monitorizarea proiectelor finanțate din sursele FNDR: <ol style="list-style-type: none"> Reabilitarea monumentului istorico-arhitectural Conacul Pommer și a drumului de acces la parcul dendrologic din s. Țaul, r-ul Dondușeni. 	2017-2020	CRD Nord APL din RDN ADR Nord	Nr. de proiecte implementate

7.	legislația în vigoare și avizul prealabil al Ministerului culturii.	<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea și aplicarea proiectelor la diverse programe naționale și internaționale pentru restaurarea, consolidarea, protejarea și conservarea monumentelor istorice. 	2017-2025	CRD Nord APL din RDN ADR Nord ATM	Nr. de proiecte elaborate	
8.	Acțiunea 1.3 Repararea, amenajarea și dotarea unităților de cazare turistică: taberelor de odihnă, stațiunilor de întremare, hotelelor (proprietate publică), stațiunilor sportive etc.	<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea și aplicarea proiectelor la diverse programe naționale și internaționale pentru repararea, amenajarea și dotarea unităților de cazare turistică: taberelor de odihnă, stațiunilor de întremare, hotelelor (proprietate publică), stațiunilor sportive etc. 	2017-2025	CRD Nord APL din RDN ADR Nord	Nr. de proiecte implementate	
9.	OS 2. Dezvoltarea competențelor de inițiere și gestionare a afacerilor în domeniul turism					
10.	Acțiunea 2.1 Instruirea și informarea persoanelor care doresc să inițieze afaceri în sectorul turism.	<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea și aplicarea proiectelor soft la diverse programe de finanțare naționale și internaționale pentru dezvoltarea competențelor persoanelor care doresc să inițieze afaceri în sectorul turism. 	2017-2025	ATM ADR Nord APL/ONG	Nr. de proiecte dezvoltate/aplicate	
11.		<ul style="list-style-type: none"> Organizarea activităților de instruire pentru actorii regionali interesați Implimentarea proiectului: <i>"Suport în dezvoltarea turismului rural sustenabil in RDN, Moldova"</i> (14,060 euro) Implementarea proiectului: <i>"Agroturismul –soluție pentru dezvoltarea rurală a RDN. Transfer de bune practici din Regiunea Wielkopolska"</i> 	2017	ATM ADR Nord APL/ONG	100 de persoane instruite în dezvoltarea agropensiunilor 1 concurs în domeniul agroturistic organizat. Nr. de vizite de studiu 4 agropensiuni existente instruite în Wielkopolska (utilizarea paginii de facebook, crearea broșurilor promoționale)	

12.	Acțiunea 2.2 Facilitarea asocierii actorilor din sectorul turism.	<ul style="list-style-type: none"> Organizarea evenimentelor de informare privind beneficiile asocierii prestatorilor de servicii în sectorul turism. 	2017-2025	ATM ADR Nord APL/ONG Antreprenori	Nr de evenimente organizate Nr. de inițiative de asociere facilitate	
13.	Acțiunea 2.3 Suport în asigurarea calității serviciilor turistice.	<ul style="list-style-type: none"> Organizarea evenimentelor de informare privind standardele de calitate în sectorul turism. 	2017-2025	ATM ADR Nord APL/ONG Antreprenori	Nr de evenimente organizate Nr. de participanți	
14.		<ul style="list-style-type: none"> Organizarea concursului regional privind cea mai bună agro-pensiune. 	2017	ATM ADR/APL antreprenori	1 regulament elaborat 1 concurs desfășurat	
15.	OS 3. Valorificare și promovarea potențialului turistic					
16.	Acțiunea 3.1 Elaborarea strategiei de marketing și branding regional	<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea Manualului Strategiei de brand pentru Regiunea de Dezvoltare Nord. 	2017	ADR APL Antreprenori ATM	1 manual elaborat	
17.		<ul style="list-style-type: none"> Implementarea Strategiei de brand pentru Regiunea de Dezvoltare Nord. 	2017-2025	ADR APL Antreprenori ATM	1 Strategie de brand elaborată 1 brand regional înregistrat	
18.		<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea setului de materiale promoționale (broșuri, postere, hărți și cataloage) privind destinațiile și rutele turistice din RDN. 	2017-2025	ADR APL ATM Antreprenori	1 set de materiale elaborat/editat	
19.	Acțiunea 2. Promovarea internă și externă a brandului regional	<ul style="list-style-type: none"> Organizarea prin intermediul rețelelor de socializare a Campaniei de marketing virtual pentru promovarea destinațiilor și produselor turistice. 	2017-2025	ADR APL antreprenori	1 Campanie de informare desfășurată Nr. de aplicații digitale pe turism elaborate/aplicate Nr. de turiști atrași	
20.		<ul style="list-style-type: none"> Organizarea excursiilor pentru jurnaliști la cele mai importante destinații turistice din RDN. 	2017-2025	ADR APL antreprenori	Nr. de articole publicate Nr. de accesări a paginii web regionale	
21.		<ul style="list-style-type: none"> Promovarea brandului/antreprenorilor care activează în domeniul turismului rural la târguri turistice naționale și internaționale 	2017-2025	ATM ADR APL Antreprenori Parteneri externi	Nr. de participanți la târguri (cel puțin 4 agropensiuni) Nr. de târguri	

